

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Janja Pangerc

**POLITIČNE IN DRUŽBENE POSLEDICE
UVEDBE RAZLIČNIH VOLILNIH SISTEMOV**

Diplomsko delo

Ljubljana 2007

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Janja Pangerc

Mentor: doc. dr. Jernej Pikalo

**POLITIČNE IN DRUŽBENE POSLEDICE
UVEDBE RAZLIČNIH VOLILNIH SISTEMOV**

Diplomsko delo

Ljubljana 2007

*Posebej se zahvaljujem mamici, Jožetu, Poloni in prijateljem za vso potrpežljivost, ljubezen
ter ker niso nehali verjeti vame.*

Zahvaljujem se tudi svojemu mentorju doc. dr. Jerneju Pikalu za vso strokovno pomoč.

POLITIČNE IN DRUŽBENE POSLEDICE UVEDBE RAZLIČNIH VOLILNIH SISTEMOV

V diplomskem delu sem raziskala, kakšne so politične in družbene posledice za državo, ko izbere določen volilni sistem. Predstavila sem vse volilne sisteme, njihove prednosti in slabosti ter države, ki jih uporabljajo. Podrobno sem predstavila primer proporcionalnega volilnega sistema v Sloveniji ter primer večinskega volilnega sistema v Veliki Britaniji. Postavila sem si tudi vprašanje, kakšne bi bili razmere na političnem in družbenem področju, če bi imela Slovenija večinski volilni sistem, ter kaj bi se spremenilo v Veliki Britaniji v primeru, da sprejme proporcionalni volilni sistem. Ugotovila sem, da ni popolnega volilnega sistema ter da vsaka država izbere tisti volilni sistem, za katerega misli, da je najbolj primeren za njene razmere. Izbira primernega volilnega sistema je odvisna od politične zgodovine države, njene lego ter časa nastanka države. Izbrati primerni oziroma optimalni volilni sistem za državo je vse prej kot enostavno in preprosto. Tudi ko je določen volilni sistem uzakonjen, so v vsaki državi njegovi nasprotniki, ki ga želijo spremeniti.

KLJUČNE BESEDE: Slovenija, Velika Britanija, volilni sistemi, volitve, parlament.

POLITICAL AND SOCIAL CONSEQUENCES OF THE INTRODUCTION OF DIFFERENT ELECTORAL SYSTEMS

Diploma thesis deals with the political and social consequences facing a country when choosing a particular electoral system. All the electoral systems are, including their advantages and disadvantages, and the countries which they have been used by. The proportional system in Slovenia has been dealt with in more details as well as the majority system in Great Britain. A question has been put about what the circumstances in the political and social arena would be if Slovenia had a majority electoral system, and how Great Britain would change in case the proportional system would be adopted. I established that there is no perfect electoral system and that every country chooses the system which is the most suitable for it. Choosing an electoral system depends on the country's historical background, geographical position and the time of its constitution. It is rather difficult and demanding for a country to choose a suitable electoral system. When a certain electoral system is already legalized, there are its opponents who want to change it.

KEY WORDS: Slovenia, Great Britain, electoral system, elections, parliament.

KAZALO VSEBINE

1. UVOD	8
1.1 STRUKTURA NALOGE	9
2. VOLILNI SISTEMI	10
2.1 VEČINSKI VOLILNI SISTEM.....	12
2.1.1 VEČINSKI VOLILNI SISTEM: PREDNOSTI IN SLABOSTI	16
2.2 PROPORCIONALNI (SORAZMERNI) VOLILNI SISTEM.....	18
2.2.1 KOREKCIJE PROPORCIONALNEGA VOLILNEGA SISTEMA	22
2.2.2 PROPORCIONALNI VOLILNI SISTEM: PREDNOSTI IN SLABOSTI	24
2.3 POLPROPORCIONALNI ALI MANJŠINSKI VOLILNI SISTEM.....	25
2.4 MEŠANI VOLILNI SISTEMI.....	27
3. RAZDELITEV SVETA GLEDE NA VOLILNE SISTEME	28
4. SLOVENIJA	31
4.1 PREDNOSTI IN SLABOSTI VOLILNEGA SISTEMA V SLOVENIJI	37
5. VELIKA BRITANIJA	39
5.1 ARGUMENTI ZA IN PROTI PROPORCIONALNEMU VOLILNEMU SISTEMU V VELIKI BRITANII	43
6. PRIMER SLOVENIJE IN VEČINSKEGA VOLILNEGA SISTEMA.....	46
7. ZAKLJUČEK	48
8. LITERATURA IN VIRI	50

SEZNAM KRATIC

DeSUS: Demokratična stranka upokojencev

LDS: Liberalna demokracija Slovenije

NSi: Nova Slovenija

RS: Republika Slovenija

SD: Social demokrati

SDS: Social demokratska stranka

SLS: Slovenska ljudska stranka

SMS: Stranka mladih Slovenije

SNS: Slovenska nacionalna stranka

ZDVZ: Zakon o volitvah v Državni zbor

KAZALO TABEL

TABELA 2.2.1: HAREJEVA KVOTA	19
TABELA 2.2.2: HAREJEVA KVOTA 2	20
TABELA 2.2.3: D'HONDTOV SISTEM	21
TABELA 3.1: VOLILNI SISTEMI PO DRŽAVAH	28
TABELA 3.2: VOLILNI SISTEMI PO CELINAH	29
TABELA 4.1: DROOPOV KOLIČNIK	35

KAZALO SLIK

SLIKA 2.1: VOLILNI SISTEMI	12
SLIKA 2.1.1: VEČINSKI VOLILNI SISTEMI	13
SLIKA 2.2.1: PROPORCIONALNI VOLILNI SISTEMI	18
SLIKA 2.3.1: MANJŠINSKI VOLILNI SISTEMI	26
SLIKA 2.4.1: MEŠANI VOLILNI SISTEMI	27
SLIKA 3.1: VOLILNI SISTEMI (GRAF)	30

1. UVOD

Pomemben del vsakega političnega sistema je volilni sistem. V predstavniških demokratičnih sistemih državljanke in državljani preko volilnega sistema odločajo o tem, kdo jih bo predstavljal v zakonodajnem telesu. Z volitvami državljani neposredno izrazijo svojo voljo o tem, kdo jih bo zastopal v parlamentu. S tem dajo parlamentu legitimnost za izvajanje oblasti. Volitve so v državi nujne za ohranjanje ljudske suverenosti ter nujni pogoj za demokratično delovanje držav s posredno demokracijo.

Vsaka država se mora vsaj enkrat v času svojega obstoja soočiti z vprašanjem, kateri volilni sistem je zanj najprimernejši. Države se navadno s tem vprašanjem spopadajo ob osamosvojitvi. Takrat gre med strankami predvsem za vprašanje kateri volilni sistem jim bo zagotovil prihod na oblast. »Izredno ostri politični boji okrog volilnega sistema ustvarjajo vtis, kot da si žele nekatere stranke z volilnim sistemom in ne v enakopravnem političnem boju zagotoviti volilno zmago« (Ribičič 1992: 756).

V teoriji in praksi poznamo veliko različnih volilnih sistemov, od čistega proporcionalnega do večinskega ter mešane, ki vsebujejo elemente obeh. Obstajajo tudi volilni sistemi, ki jih ne moremo uvrstiti v nobeno skupino in jih imenujemo ostali volilni sistemi. Vendar v praksi prevladujeta proporcionalni in večinski sistem, ki sta v uporabi v največ državah. Zanimivo je, da nekatere sisteme uporabljata le po ena ali dve državi.

V svojem diplomskem delu se bom ukvarjala z vprašanjem, katere so prednosti in slabosti tako večinskega kot proporcionalnega sistema. Poleg tega obravnavam vprašanje, kaj bi bilo v Sloveniji drugače, če bi se odločili za večinski volilni sistem ter kaj bi se spremenilo v Veliki Britaniji v primeru, da sprejme proporcionalni volilni sistem.

1.1 STRUKTURA NALOGE

Diplomsko delo sem razdelila na tri večje dele.

V prvem delu sem se odločila predstaviti vse volilne sisteme, njihove prednosti in slabosti. Predstavila bom tudi, kako so volilni sistemi razdeljeni po državah sveta ter kaj jih poleg enakega volilnega sistema še povezuje.

V drugem delu bom podrobno predstavila primer Slovenije, njenega volilnega sistema in težave, s katerimi se je spopadala pri uveljavitvi proporcionalnega volilnega sistema. Soočila se bom tudi z vprašanjem, ali bi bil večinski volilni sistem boljša izbira v danih okoliščinah ter kaj bi se spremenilo, če bi uveljavili večinski sistem.

V tretjem delu bom predstavila Veliko Britanijo, njen volilni sistem in njegove spremembe skozi stoletja. Predstavila bom tudi argumente, ki govorijo v prid proporcionalnemu volilnemu sistemu, ki ima vedno več privržencev. Velika Britanija je namreč edina država v Evropski uniji, ki volitve v evropski parlament izpelje po večinskem volilnem sistemu.

V diplomskem delu bom skušala potrditi, oziroma zavreči hipotezo, ki se glasi:

Volilni sistemi odsevajo družbeno strukturo, politično, kulturno in zgodovinsko ozadje skupnosti.

Diplomsko delo temelji na deskriptivni analizi, ki sem jo uporabila za opisovanje značilnosti volilnih sistemov. Uporabila sem tudi analizo primarnih virov in sicer: za analizo Zakona o volitvah v Državni zbor, drugih zakonov in Ustave RS, Poročevalca Državnega zbora RS ter za analizo spletnih strani Državnega zbora RS. Za pregled strokovnih člankov domačih in tujih avtorjev ter za analizo spletnih strani pa sem uporabila analizo sekundarnih virov.

Primerjalno raziskovanje se nanaša na preučevanje prednosti in slabosti vseh volilnih sistemov nasploh in na obe izbrani državi.

2. VOLILNI SISTEMI

Volilni sistem je temelj vsake pravne in demokratične države, ki ima predstavniško demokracijo, ter je nujni pogoj za njeno ohranitev in določitev. Volilni sistem je najpomembnejši politični podsistem, sestavljen iz pravno urejenih volilnih načel ter sredstev za njihovo uresničevanje.

Eden od najpomembnejših sestavnih delov splošnega političnega sistema vsake države je volilni sistem. Volilni sistem izraža in potrjuje temeljne politične odnose in oblike določene družbe ter s tem vpliva na delovanje političnega sistema. Prav tako je pomemben za politični položaj in vlogo človeka kot državljana ter za organizacijo oblasti in delovanje političnih organov in institucij. Z vidika načina sodelovanja različnih političnih sil pri izvajanju oblasti je pomembno, da volilni sistem določa način prihoda na oblast. Oblast določenih političnih sil v državi ni odvisna le od dejanskega razmerja političnih sil v državi, temveč v veliki meri tudi od volilnega sistema (predvsem od razdelitve mandatov) (Grad 2004: 32).

»Volilni sistem obsega predpise o volilni pravici, organizaciji volitev, postopku in tehniki volitev, o razdelitvi mandatov itd. Tako razumljen volilni sistem se imenuje tudi volilni sistem v širšem pomenu, kajti poznamo tudi pojem volilni sistem v ožjem pomenu, ki pomeni samo sistem razdelitve mandatov« (Grad 2004: 31).

Pri odločanju za volilni sistem neke države gre predvsem za politične odločitve, zaradi tega tudi nimamo niti ne moremo imeti idealnega volilnega sistema, vedno imamo le kompromise med delno nasprotujočimi si načeli in različnimi volilnimi postopki (Klingemann 1999: 481).

Poleg idealnega poznamo tudi optimalni volilni sistem. Idealni volilni sistem, kot že sama beseda pove, označuje popoln volilni sistem, medtem ko si pod optimalnim volilnim sistemom predstavljamo volilni sistem, ki je v danem trenutku najboljša rešitev od vseh možnih. Pri obravnavanju volilnih sistemov se je potrebno zavedati, da noben volilni sistem ni idealen (Klima v Bizjak 2003: 19).

Zametki prvega volilnega sistema so se pojavili v Veliki Britaniji v 12. stoletju. To je bil večinski volilni sistem, ki je bil do pojava proporcionalnega sistema tudi edini volilni sistem.

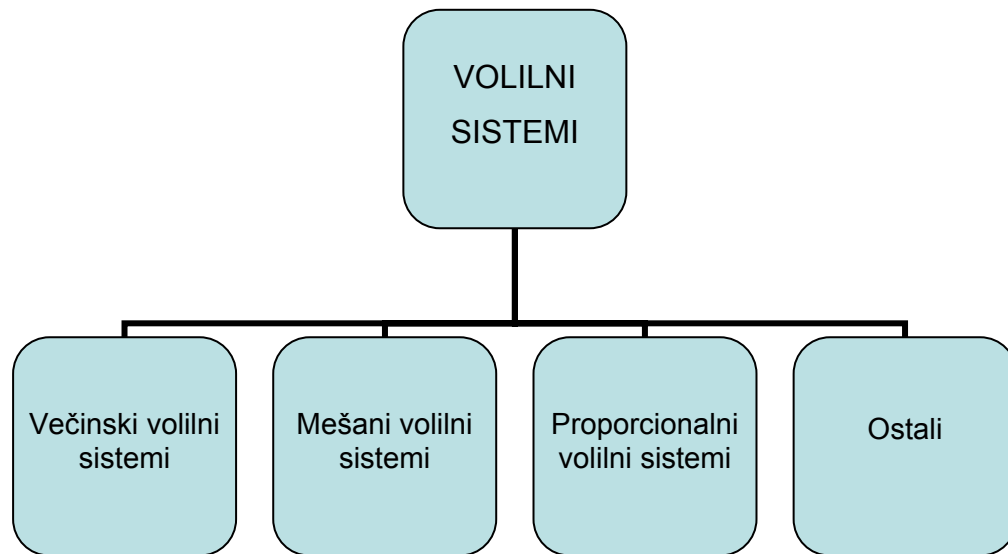
Proporcionalno volilno načelo se je pojavilo šele na začetku 20. stoletja, ko se je sprožil boj okoli političnega zastopstva delavstva ter zastopstva manjšin in manjših strank v parlamentih. Proporcionalni volilni sistem pa je povezan tudi z nastankom političnih strank in z razširitvijo volilne pravice na širši krog državljanov.

Tako sedaj poznamo večinski volilni sistem, proporcionalni in mešani, ki je kombinacija obeh in pa volilne sisteme, ki ne spadajo v nobeno navedeno skupino.

Bistvena razlika med večinskim sistemom in proporcionalnim načinom razdelitve mandatov je zlasti v tem, da se mandati pri večinskem dodelijo tistim (in samo tistim) kandidatom, ki so dobili na volitvah večino, med tem ko se pri proporcionalnem sistemu mandati razdelijo med politične subjekte, ki so nastopili na volitvah s svojimi kandidati (Grad 2004: 69).

Izbira volilnega sistema je ena izmed najpomembnejših odločitev vsake države. Najpomembnejši je predvsem tisti del volilnega sistema, s katerim se voli predstavnike parlamenta. Vsaka izbira je pomembna ter specifična, saj je volilni sistem v veliki meri odvisen od zgodovine, tradicije ter družbe neke države. Pri izbiri volilnega sistema so nujne raziskave in analize, kako se volilni sistemi obnesejo v podobnih državah, vendar pa so le pomoč pri odločitvi. Volilni sistem, ki je optimalen in uspešen v neki državi, ki odraža voljo ljudstva, nima nujno enakih učinkov v drugi državi.

Slika 2.1: Volilni sistemi

Vir: International institute for democracy and electoral assistance 2005b.

2.1 VEČINSKI VOLILNI SISTEM

Večinski volilni sistem imajo tiste države, z načeloma dolgo politično tradicijo in politično kulturo. Tu najbolj izstopajo Velika Britanija ter njene bivše kolonije v Afriki, Aziji in seveda v Severni Ameriki, predvsem Združene države Amerike. Izbira volilnega sistema je povezana tako z zgodovinskimi kot tudi s kulturnimi dejavniki.

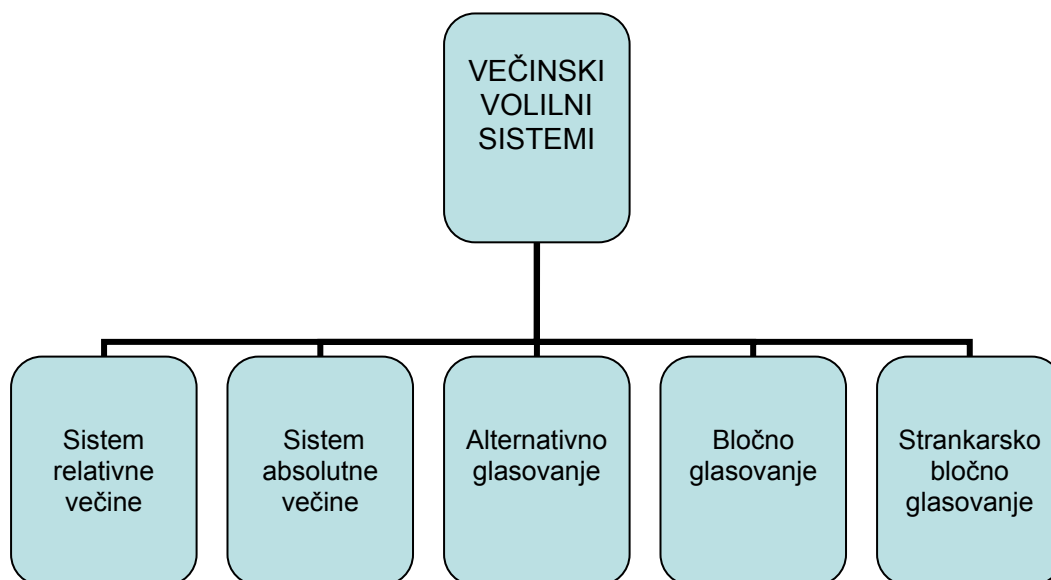
Zgodovinsko gledano se je večinski volilni sistem razvil prvi, njegovi začetki segajo vse do 13. stoletja, je enostaven in pregleden (Ribičič 2000: 14), brez zapletenih računskih količnikov, kakršne najdemo pri proporcionalnem volilnem sistemu.

Večinski sistem je imel na začetku le ta namen, da je ozemlje predstavljal pred kraljem. Bil je torej narejen za predstavljanje teritorialne enote pred kraljem. Tako izvoljeni poslanci so imeli enoten interes: omejiti moč kralja. Postopno je parlament dobival na moči ter kralja tako nadvladal, da so se vsa nasprotja preselila v parlament. Tako so se okrepile tudi parlamentarne frakcije, iz katerih so kasneje nastale stranke (Lukšič 1999: 477).

Poznamo več alternativ večinskega sistema, odločila sem se, da bom predstavila le tiste najpogostejše, ki predstavljajo najznačilnejše karakteristike sistema.

Poznamo torej sistema absolutne in relativne večine, ki sta lahko eno ali dvokrožna, alternativno glasovanje ter bločno glasovanje in strankarsko bločno glasovanje.

Slika 2.1.1: Večinski volilni sistemi

Vir: International institute for democracy and electoral assistance 2005b.

1. Sistem relativne večine (first-past-the post system)

V tem primeru je izmed vseh kandidatov izvoljen tisti, ki je dobil največ glasov v volilni enoti. Ta sistem se lahko uporablja v volilni enoti, kjer se voli enega ali več poslancev. Pogoj za izvolitev med različnimi kandidati je relativna večina, torej večina v razmerju do drugih kandidatov. Samo v primeru, da na volitvah nastopata samo dva kandidata, je potrebna absolutna večina, v vseh ostalih primerih pa zmaga tisti kandidat, ki dobi en glas več kot njegovi protikandidati (Grad 1992: 44).

V volilni enoti je trem kandidatom oddanih 10.000 veljavnih glasovnic. Kandidat A dobi 4.500, B 3.000 ter C 2.500 glasov. Po sistemu relativne večine je izvoljen kandidat A, ker je dobil relativno večji delež glasov kot proti kandidata. Vendar pa kandidat A nima podpore večine volivcev v volilni enoti. Ker je večina volivcev s tem, ko je glasovala za oba proti kandidata, dejansko glasovala proti njemu. To dejstvo je še bolj očitno v primeru, da je njegova podpora relativno še manjša, če A dobi 2.500, B 2.300, C 2.000, D 1.800 in tako naprej. V tem primeru nima kandidat A podpore niti tretjine volivcev. Jasno je tudi, da bo

izvoljen tudi, če bo njegov delež glasov le malo večji od glasov naslednjih kandidatov. Sistem relativne večine torej dovoljuje, da izvoljeni kandidat izraža voljo manjšega dela volivcev, volja večine pa pri volilnem izidu sploh ni upoštevana. Vse te značilnosti pa so še potencirane, če se v volilnih enotah voli več predstavnikov. V tem primeru so deleži glasov izvoljenih kandidatov, v primerjavi s kandidati, ki niso bili izvoljeni, še manjši. Pogosto se tudi zgodi, da so na vsa mesta izvoljeni kandidati ene same stranke (block vote), kar vodi k skrajni nesorazmernosti pri delitvi mandatov (Grad 2004: 58).

Sistem relativne večine razen v Veliki Britaniji in ZDA, uporabljajo še v Kanadi, Indiji, državah Južne Amerike ter Afriki.

2. Sistem absolutne večine (second ballot)

Kandidat je izvoljen samo, če dobi podporo večine volivcev v volilni enoti, kar pa se zgodi le redko. Zato je v navadi, da je pri sistemu absolutne večine v rabi tudi drugi krog volitev. Vendar pa sta v drugem krogu v rabi dve možnosti - ali se v naslednjem krogu ponovijo volitve le z dvema kandidatoma, ali pa v drugem krogu zadošča za izvolitev že relativna večina (Grad 1992: 45).

Sistem absolutne večine je bolj proporcionalen kot sistem relativne večine.

Pri ponovnem glasovanju ni mogoče zahtevati enakih pogojev za izvolitev, saj bi se volitve lahko tako ponavljale v nedogled. Pri omilitvi pogojev se uporabljata predvsem dve možnosti: ali se v naslednjem krogu ponovijo volitve samo med dvema kandidatoma, ki sta prejela največ glasov in je zagotovljena izvolitev enega od njiju, ali pa v naslednjem krogu zadošča za izvolitev že relativna večina (pri tem je število kandidatov, ki sodelujejo v drugem krogu, lahko na različne načine omejeno). V praksi ta sistem, kljub prednostim omejuje izbiro volivcev ali pa ne more vztrajati pri večinski podpori izvoljenemu poslancu. Tak sistem je mnogo bolj primeren za volitve nosilcev individualnih funkcij kot za volitve poslancev in se pogosto uporablja zlasti pri volitvah šefa države (Grad 2004: 58).

Sistem absolutne večine je v rabi v Franciji ter njenih bivših kolonijah v Afriki ter v Egiptu kakor tudi na Kubi, Haitiju, v Koreji, Vietnamu, Iranu ter v državah bivše Sovjetske zveze: Turkmenistanu, Belorusiji, Uzbekistanu in Kirgizistanu.

3. Alternativno glasovanje

Temelji na načelu absolutne večine, vendar tukaj ni potrebno ponavljanje glasovanja. Volivec se namreč ne odloča samo za enega kandidata, temveč poleg izbranega kandidata označi še kandidata (ali več kandidatov), ki bi jih volil v primeru drugega kroga, če njegov izbrani kandidat ne bi bil izvoljen v prvem krogu in bi se moral odločati med drugimi kandidati. Izvoljen je tisti kandidat, ki je dobil večino vseh glasov, v primeru, da noben kandidat ne dobi potrebne večine, se najprej izloči tisti kandidat, ki je dobil najmanjše število glasov, njegovi glasovi pa se dodelijo tistim kandidatom, ki so bili na teh glasovnicah označeni na drugem mestu. Postopek se ponavlja, dokler eden od kandidatov ne dobi potrebne večine. Prednost takega načina glasovanja je, da kljub absolutni večini ni potrebno večkratno glasovanje. Pri takem glasovanju pa imajo volivci širšo možnost izbire, ki je pri tem načinu glasovanja manj vezana zgolj na strankarsko pripadnost kandidatov. Ta sistem je precej zapleten in skoraj prezahteven za volivce, zato ga v praksi skoraj ne uporabljajo (Grad 2004: 58, 59).

Sistem je značilen za Avstralijo in državo Nauru v Mikroneziji.

4. Bločno glasovanje (block vote)

Sistem bločnega glasovanja je v bistvu sistem relativne večine, ki se uporablja v plurinominalnih volilnih enotah. Volivci imajo toliko glasov kolikor mandatov ima volilna enota. Izvoljeni so kandidati, ki so postavljeni na listi najvišje, ne glede na to koliko glasov so prejeli.

5. Strankarsko bločno glasovanje (Party block vote)

Strankarsko bločno glasovanje se od sistema bločnega glasovanja razlikuje po tem, da tukaj volivec glasuje za listo in ne posameznega kandidata. Uporablja se v Singapurju.

Proporcionalnost je v večinskem volilnem sistemu odvisna od tega, koliko kandidatov je v posamezni enoti izvoljenih. Več izvoljenih kandidatov pomeni večjo proporcionalnost. Vendar pa to ne velja v sistemu relativne večine, kjer več izvoljenih kandidatov pomeni manjšo proporcionalnost.

Volilne enote ločimo tudi glede na to, koliko poslancev se v vsaki enoti voli. Poznamo uninominalne, v katerih se voli po en poslanec ter plurinominalne volilne enote, v katerih se voli po več poslancev. Uninominalne volilne enote se uporablja samo v primeru večinskega

volilnega sistema, medtem ko se lahko plurinominalne uporabi tudi v primeru proporcionalnega volilnega sistema.

Z manipuliranjem volilnih enot lahko že vnaprej dosežemo, da določena stranka zmaga v izbrani volilni enoti.

2.1.1 VEČINSKI VOLILNI SISTEM: PREDNOSTI IN SLABOSTI

Pri pregledu literature sem spoznala, da nekatere značilnosti večinskega volilnega sistema nekaterim predstavljajo prednost, medtem ko drugim slabost, pa tudi da lahko ista lastnost predstavlja prednost in slabost. Odločila sem se, da bom obe lastnosti razvrstila glede na večinsko mnenje ter tudi svoje mnenje.

Najpomembnejša prednost večinskega volilnega sistema je, njegova enostavnost in preprostost, zato ga kot takega razume vsak volivec in pri tem ne potrebuje zapletenih volilnih količnikov.

Prednost večinskega sistema je tudi v tem, da zagotavlja personalizacijo volitev. S tem volivcu omogoča, da izbere kandidata, ki je po njegovem mnenju najprimernejši za opravljanje politične funkcije, ne pa tistega, ki mu ga vsili stranka.

»Večinski volilni sistem ima v mali državi tudi to slabost, da bo volilno kampanjo radikaliziral. S tem ko je rezultat stranke odvisen samo od kandidata (v smislu, če pade kandidat, je stranka ob ves izkupiček), bo predvolilni boj usmerjen na diskvalifikacijo kandidata, ne stranke« (Lukšič 1999: 479).

Večinski volilni sistem omogoča absolutno večino v parlamentu le eni stranki, kar daje stabilnost in moč vladi v razmerju do parlamenta, s tem pa tudi stabilnost delovanja celotni oblasti. Vendar pa so ti učinki zanesljivi samo v deželah z močno demokratično tradicijo ter dokaj stabilno in homogeno politično strukturo. V drugačnih razmerah lahko vodi do manj demokratičnega (ali celo nedemokratičnega) delovanja oblasti, saj lahko omogoči večini, da prepreči manjšini vsako sodelovanje pri izvajanju oblasti. To lahko povzroči hude odpore in izveninstitucionalni način, kar nedvomno deluje destabilizacijsko na delovanje oblasti. To je lahko še posebej izrazito v etnično raznolikih državah, saj lahko etnične manjšine trajno izključi od predstavnštva v parlamentu (Grad 2004: 69, 70).

Enostrankarska vlada tako hkrati predstavlja prednost in slabost. Pomeni sicer stabilnejšo izvršno oblast, česar posledice so trdne in dolgotrajne vlade, katerih ponovna izvolitev je skoraj pravilo. Slabost je v tem, da omogoča enemu bloku, eni politični skupini dalj časa trajajočo vlado nad drugimi, kar je lahko totalitarni element (Lukšič 1999: 476).

Prednost je tudi v tem, da je večinski sistem bolj oseben, volivec izbira med kandidati glede na njihove osebne lastnosti, s čimer se posledično krepi moč poslanca. V primeru večinskega sistema naj bi bila tudi večja preglednost političnega prizorišča.

Najpogosteje omenjena slabost je majhno število strank v parlamentu, ki se izmenjujejo na oblasti, ni pa prisotnih predstavnikov družbenih manjšin. Navadno sta namreč v parlamentu prisotni dve večji stranki ter ena ali dve manjši, ki pa nimata nikakršnega vpliva na oblikovanje vlade in vladnih politik.

Prav tako večinski volilni sistem ne odraža razmerij moči v državi, temveč favorizira politično stranko, ki je dobila na volitvah največ glasov. Tu se pojavi tudi vprašanje demokratičnosti, saj lahko stranka z manjšino volilnih glasov osvoji večino poslanskih sedežev (Ribičič 1999: 458).

S tem ko se nagrajuje zmagovitost in kaznuje manj uspešnost, se slabi moč opozicije, ki s tem izgublja na veljavi in vplivu, ki naj bi ga imela. Posledica oslabele opozicije pa je okrepljena pozicija.

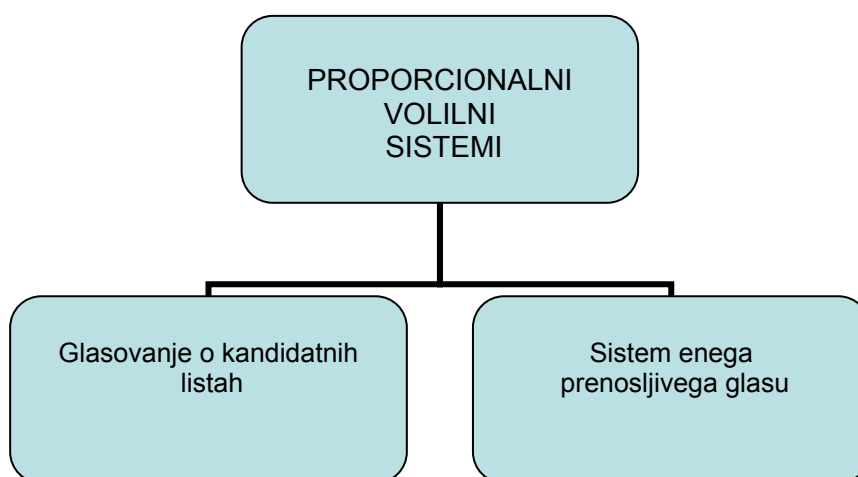
Kot ena izmed slabosti se pojavlja tudi polarizacija. Načeloma se namreč oblikujeta le dva politična pola, levi in desni, kar posledično sili volivca k opredelitvi na levo ali desno. Brez svojih predstavnikov ostanejo tako zmerni volivci sredinsko orientiranih strank.

Slabost večinskega sistema je tudi v tem, da krepi moč poslanca v odnosu do vlade, do stranke in do interesnih skupin, vendar pa ga naredi odvisnega od njegove volilne enote. Tako se poslanec povsem podredi interesom, željam, stilu, kulturi itd. svoje volilne enote.

2.2 PROPORCIONALNI (SORAZMERNI) VOLILNI SISTEM

Proporcionalni volilni sistem je zelo razširjen po svetu, še posebej v državah kontinentalne Evrope. Poznamo dve obliki proporcionalnega sistema: glasovanje o kandidatnih listah ter sistem enega prenosljivega glasu

Slika 2.2.1: Proporcionalni volilni sistemi

Vir: International institute for democracy and electoral assistance 2005b.

Kot že samo ime pove izhaja proporcionalni volilni sistem iz načela, da je delež sedežev, ki jih stranka dobi v parlamentu sorazmeren z deležem osvojenih glasov na volitvah. Sestava parlamenta je torej zrcalna podoba družbeno politične strukture.

Cilj proporcionalnega volilnega sistema je torej, da so v parlamentu zastopane tako majhne kot velike stranke in da nobena stranka nima presežnega ali premajhnega števila sedežev. Tako so v parlamentu ustrezno zastopane tudi politične manjšine, ženske ter druge interesne skupine.

1. Proporcionalni sistem (glasovanje o kandidatnih listah)

Volivci v proporcionalnem sistemu izbirajo med listami kandidatov, ki so jih za volitve sestavile politične stranke. Mandati se delijo po vrstnem redu, kakor so kandidati navedeni na listi. Na tak način politična stranka določi, kateri kandidat bo izvoljen za poslanca. Vpliv volivca v takšnem »čistem« proporcionalnem sistemu je še posebej majhen za tiste kandidate,

ki so na listah uvrščeni nižje. Prav zato je bil v mnogih sistemih uveden preferenčni glas, tako lahko volivec glasuje za stranko kakor tudi za posameznega kandidata. Glasuje lahko torej o posameznih kandidatih ali pa o listi kot celoti.

V Sloveniji, kjer so od leta 2000 nacionalne strankarske liste prepovedane, pa so izvoljeni z liste kandidatov, kandidati po vrstnem redu dobljenega deleža glasov v skupnem številu glasov v volilnem okraju. Mandati se na državni ravni dodelijo listam v volilnih enotah, ki imajo največje ostanke glasov v razmerju do količnika v volilni enoti.

Za delitev mandatov poznamo več volilnih količnikov, vendar prevladujeta Harejeva formula in d'Hondtov sistem ali pravilo največjega povprečja.

HAREJEV IN d'HONDTOV VOLILNI KOLIČNIK

Oče Harejeve formule je Thomas Hare, eden izmed prvih zagovornikov sistema enega prenosljivega glasu. Harejeva formula je volilni količnik, ki predstavlja število glasov, ki so potrebni za izvolitev enega poslanca v volilni enoti.

Volilni količnik se izračuna tako, da se vsota vseh oddanih glasov, ki so jih volivci oddali v volilni enoti, deli s številom poslancev, ki se volijo v volilni enoti.

Primer Harejeve kvote:

Primeru 10-članske enote, kjer so stranke dobile sledeče število glasov: stranka A 4700, stranka B 3050, stranka C 1250, stranka D 700 in stranka E 300 glasov. Skupno je oddanih 10.000 glasov torej je kvota 1000 glasov.

Tabela 2.2.1: Harejeva kvota

Stranka	A	B	C	D	E	Skupaj
Število Glasov	4700	3050	1250	700	300	10000
Število Kvot	4,70	3,05	1,25	0,70	0,30	-
Število poslancev	4	3	1	0	0	8

Če bi se glasovi volivcev med liste kandidatov razdelili točno po volilnih količnikih, bi bil ta sistem dokaj enostaven in natančen, ker pa je v praksi to popolnoma nemogoče, po tem sistemu ni mogoče razdeliti vseh mandatov. Ker se deleži glasov, ki jih dobijo liste na volitvah razlikujejo od volilnega količnika, vse skupaj ne dosežejo toliko količnikov, kolikor je sedežev v volilni enoti (Grad 1992: 47).

V zgornjem navedenem primeru sta ostala dva neizpolnjena sedeža, zato se sistem kombinira s kakim drugim sistemom ali pa se preostali sedeži razdelijo strankam, ki so imele največje ostanke glasov.

V primeru, da se preostali sedeži razdelijo listam z najvišjimi ostanki, bi bila razdelitev mandatov naslednja.

Tabela 2.2.2: Harejeva kvota 2

Stranka	A	B	C	D	E	Skupaj
Število Glasov	4700	3050	1250	700	300	10000
Število Kvot	4,70	3,05	1,25	0,70	0,30	-
Število Poslancev	5	3	1	1	0	10

Formula se danes le še redko uporablja, saj jo je v večini volilnih sistemov zamenjal Droopov količnik, ki je primernejši.

D'Hondtov sistem se imenuje po belgijskemu matematiku Victorju d'Hondtu in se široko uporablja v Evropi, čeprav favorizira večje stranke, zaradi česar ni povsem proporcionalen. Tu se izračuna absolutno število glasov, ki so jih dobile posamezne liste kandidatov v volilni enoti

Pri d'Hondtovem sistemu se ne uporablja volilni količnik, ampak se izračuna absolutno število glasov, ki so jih dobile posamezne kandidatne liste v volilni enoti. Število glasov vsake liste se deli najprej z 1, nato z 2, 3 itd. do števila mandatov, ki se jih deli v volilni enoti. Med vsemi rezultati znotraj list se izloči toliko največjih števil, kolikor je treba razdeliti mandatov. Števila se nato razdelijo po velikosti, tako da se mandati dodelijo tistim listam, ki vsebujejo najvišja števila po vrstnem redu, kot so vsebovana v njihovem seštevku glasov (Grad 1992:48,49).

Primer d'Hondtovega sistema:

Tabela 2.2.3: d'Hondtov sistem

Stranka	A	B	C	D	E	Skupaj
1	4700	3050	1250	700	300	10000
2	2350	1525	625	350	150	-
3	1566,66	1016,66	416,66	233,33	100	-
4	1175	762,50	312,5	175	75	-
5	940	610	250	140	60	-
6	783,33	508,33	208,33	116,66	50	-
Število poslancev	5	4	1	0	0	10

Število glasov, ki jih je prejela stranka se deli s količniki 1, 2, 3, itd.. Najvišji rezultati pomenijo osvojene mandate. V 10-članski enoti 10 najvišjih rezultatov deljenja pomeni osvojene mandate.

Pogoste so kombinacije obeh formul, ki se ju da kombinirati na različne načine. D'Hondtova formula se največkrat uporablja za dodatno razdelitev mandatov, po tem ko je v volilnih enotah že dosežen Harejev količnik. Kombinacija obeh formul je dokaj pogosta tudi v primeru, ko gre najprej za delitev na ravni volilnih enot, nato pa še na ravni države. V tem primeru se na ravni volilnih enot uporabi Harejev količnik, za ostale nerazdeljene glasove pa se na državni ravni uporabi d'Hondtovo formulo.

Za Harejev količnik lahko rečemo, da je uveljavljen za večinsko delitev mandatov, medtem ko uporabljajo d'Hondtovo formulo za proporcionalno delitev mandatov.

V Sloveniji uporabljamo d'Hondtovo formulo v kombinaciji z Droopovim količnikom.

Sistem glasovanje po kandidatnih listah se uporablja v naslednjih državah: Avstriji, Belgiji, Luksemburgu, Švici, Liechtensteinu, Latviji, Estoniji, Grčiji, Španiji, Bolgariji, Romuniji, Bosni in Hercegovini, Hrvaški, Makedoniji, Češki, na Slovaškem, Poljskem, Švedskem, Danskem, Norveškem, Finskem, Nizozemskem, Portugalskem ter seveda v Sloveniji, pa tudi v Argentini, Braziliji, Čilu, Kolumbiji, Kostariki, Ekvadorju, Gvatemali, Hondurasu, Panami, Paragvaju, Peruju, Urugvaju, Kambodži, Namibiji, Nikaragvi, Nigeriji, Indoneziji, Izraelu ter v mnogih drugih državah po svetu.

2. Sistem enega prenosljivega glasu ali sistem Harejeve kvote

S tem sistemom je mogoče doseči proporcionalne učinke tudi pri glasovanju o posameznih kandidatih. Praviloma se uporablja pri glasovanju o kandidatih, lahko pa tudi pri glasovanju o listah kandidatov v volilnih enotah z več poslanskimi sedeži. Vendar pa se lahko uporablja samo v volilnih enotah z več poslanskimi mandati. Volivci glasujejo tako, da označijo prednostni vrstni red kandidatov, pri čemer je nujno, da razvrstijo vse kandidate.

Najprej so izvoljeni kandidati, ki dosežejo volilni količnik, to je število prvih glasov, ki je potrebno za izvolitev. Njihovi glasovi, ki presegajo volilni količnik, pa se dodelijo naslednjim kandidatom, vse dokler ni izvoljenih toliko kandidatov, kolikor se jih voli v volilni enoti. Bistvo sistema je, da se neporabljeni glasovi izvoljenega kandidata dodelijo drugim kandidatom po vrstnem redu dobljenih glasov. V teoriji je ta sistem zelo cenjen, ker natančno izraža voljo volivcev in ne pozna izgubljenih glasov, poleg tega zmanjšuje vpliv političnih strank na izid volitev, ker lahko volivec glasuje za različne kandidate. V praksi pa se ta sistem zaradi zapletenosti le redko uporablja. Uporabljajo ga v Republiki Irski, na severni Irskem ter na Malti (Grad 2004: 65).

2.2.1 KOREKCIJE PROPORCIONALNEGA VOLILNEGA SISTEMA

Proporcionalni volilni sistem je v svoji čisti obliki zelo redek, čeprav je s korekturami izgubil svojo čistost, pa so bile le-te nujne, saj so odpravile njegove največje pomanjkljivosti.

Tako znani ameriški teoretik Lijphart opozarja, da so temeljne lastnosti, oziroma značilnosti, volilnega sistema volilna formula, velikost volilne enote (s tem je mišljeno večje ali manjše število poslancev, ki se volijo v volilni enoti) in končno še tako imenovani volilni prag. Te značilnosti volilnega sistema imajo izredno pomemben vpliv na večjo ali manjšo stopnjo proporcionalne delitve poslanskih mandatov znotraj enega ali drugega sistema razdelitve mandatov (Grad 2004: 54).

1. Najbolj znan in uveljavljen korekcijski faktor je volilni prag, ki teoretično gledano pomeni kršitev načela sorazmernosti, saj iz parlamenta izloča stranke z majhno volilno podporo, s tem pa pripomore k manjši razdrobljenosti parlamenta in posledično k njegovi večji stabilnosti.

»Višje je postavljen prag, bolj so zahtevni pogoji za dodelitev mandata in manjša je sorazmernost pri delitvi mandatov, saj so favorizirane večje stranke na škodo manjših. Manjše

politične stranke imajo pri visokem volilnem pragu zelo majhne možnosti, da pridejo v parlament. S tem se proporcionalni sistem približuje učinkom večinskega sistema« (Grad 2004: 65).

2. Pogost korektivni dejavnik je tudi preferenčni glas, ki omogoča, da volivec glasuje za posameznega kandidata stranke, ki je na strankarski listi in ne za celotno strankarsko listo. S tem se poveča vpliv osebnosti kandidatov, vendar pa Sartori opozarja, da zaradi močnega vpliva političnih strank tudi tu v praksi praviloma prevladuje strankarska pripadnost kandidata in ne izbira glede njegove osebnosti (Sartori v Grad 2004: 68).

Vendar pa se v praksi preferenčno glasovanje ne obnese najbolje, tako zaradi zelo zahtevnih pogojev za prevlado preferenčnega glasu nad strankarskim razvrščanjem kandidatov na listi kot tudi zaradi premajhnega zanimanja volivcev za tak način glasovanja (Grad 2004: 68).

3. Proporcionalnemu volilnemu sistemu so dodali tudi volilne enote, to so območja, na katera se pred volitvami razdeli večje območje, na katerem bodo potekale volitve po načelu: enako število mandatov na določeno število prebivalcev. Velja torej načelo enake volilne pravice. Vendar pa je v praksi to zelo težko doseči, ker ta način privede do neenako velikih volilnih enot, s tem pa do kršenja načela enake volilne pravice. V manjših volilnih enotah ima namreč en glas večjo težo. Oblikovanje volilnih enot je lahko zelo pomembno za uspeh stranke na volitvah, saj obstaja možnost »namerne manipulacije z mejami volilnih enot za politične namene« (Grofman v Toplak 2000: 39).

Sorazmernost volilnega sistema je toliko večja, kolikor so večje volilne enote, izjema je le večinski sistem, kjer je navadno ravno obratno. Prednost večjih volilnih enot je predvsem v bolj sorazmerni delitvi mandatov, kljub temu da je v manjših volilnih enotah navadno večji stik volivcev s kandidati, oziroma njihovimi izvoljenimi predstavniki.

Proporcionalne volitve so v teoriji tiste, ki imajo v volilni enoti najmanj pet mandatov. V primeru, da jih je manj, je delitev nesorazmerna in so učinki podobni, kot če bi uporabljali večinsko načelo, čeprav poteka delitev po proporcionalnem načelu (Grad 2004: 62, 63).

2.2.2 PROPORCIONALNI VOLILNI SISTEM: PREDNOSTI IN SLABOSTI

Proporcionalni volilni sistem se je razvil v začetku 20. stoletja kot alternativa večinskemu in z namenom, da bi popravil njegove slabosti ter da bi lahko dobili mesto v parlamentu tudi delavci in predstavniki manjšin.

Najpogosteje omenjena slabost proporcionalnega sistema je njegov zapleten sistem, še posebej pri preračunavanju odstotkov, dobljenih na volitvah za sedeže v parlamentu. Tu se pojavi predvsem problem uporabe pravega volilnega količnika ter prevelika zapletenost za volivca.

Za doseg večine v parlamentu se v koalicije povezujejo tudi programske zelo različne stranke. Nekatere koalicije so sklenjene že pred volitvami, nekatere pa šele po volitvah, kar pomeni, da volivec ne ve ali se bo stranka, ki jo je volil, povezala s stranko, ki ne ustreza njegovemu ideološkemu prepričanju in bo s tem izigrala njegov glas.

Posledica proporcionalnega volilnega sistema je tudi večstrankarstvo, kar je po trditvah nasprotnikov tega volilnega sistema slabost, ki slabi parlament in povzroča nestabilne vlade. Vendar pa velja tu omeniti, da stabilnost vlade ne pomeni tudi stabilnosti države (Ribičič 2000:14). Če so si stranke, ki so v vladi, programske podobne, je lahko tudi večstrankarska vlada stabilna, saj ne prihaja do prevelikih trenj med strankami.

V čistem proporcionalnem sistemu volivec voli strankarsko listo, ki mu jo določi stranka, in ne kandidata na podlagi njegovih osebnih kvalitativ in lastnosti. To je za volivca gotovo velika pomanjkljivost. Vendar pa se je ta slabost odpravila z uvedbo preferenčnega glasu, ki pa se v praksi ne obnese ravno najbolje

Ena izmed pomanjkljivosti je tudi velika razdrobljenost parlamenta zaradi večjega števila manjših strank: nacionalnih, ksenofobičnih in drugih radikalnih strank, vendar pa je tudi ta slabost prisotna le v čisti obliki proporcionalnega sistema, saj so jo v večini ostalih izpeljanih sistemov odpravili z uvedbo volilnega praga, ki majhnim in radikalnim strankam onemogoča vstop v parlament.

Glavna prednost proporcionalnega volilnega sistema je večstrankarski parlament, ki ima veliko pozitivnih učinkov.

Proporcionalni sistem ne pozna enostrankarske vlade, temveč vladno koalicijo iz več strank, kar onemogoča vladavino manjšine. Spodbuja sodelovanje in razumevanje med strankami, ki imajo lahko v osnovi tudi zelo različne politične programe. Proporcionalni volilni sistem pomeni tudi pestrejšo izbiro za volivca na volitvah, saj lahko verjame da bo njegova stranka prišla v parlament. V primeru večstrankarskega parlamenta so posledično v parlamentu prisotne tudi manjšine, večji odstotek žensk ter večje družbene skupine. Večstrankarstvo naj bi pomenilo tudi večjo strpnost do drugače mislečih.

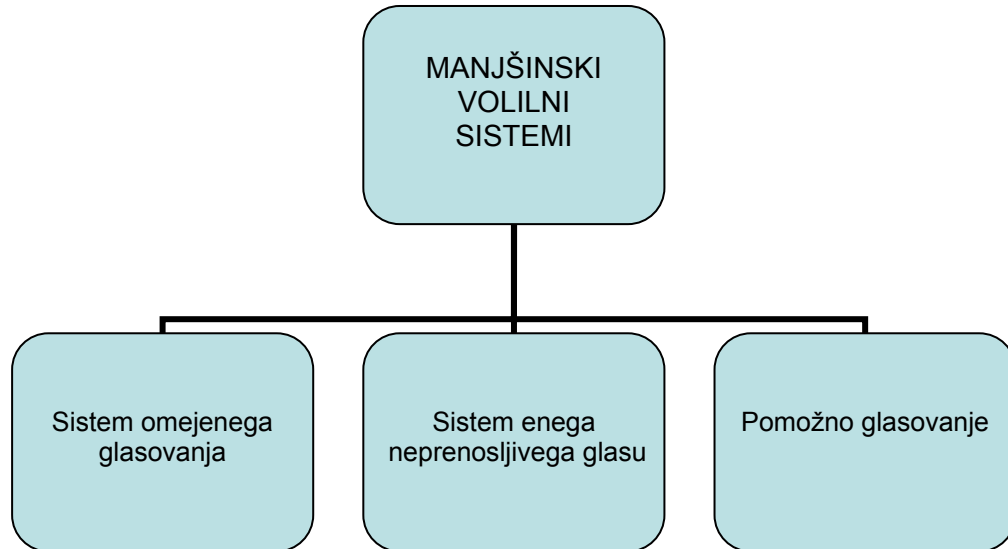
Proporcionalni sistem je okrepil vlogo opozicije v parlamentu, »kar omogoča, da lahko že med mandatno dobo, brez predčasnih volitev, neuspešno vlado in vladno koalicijo zamenjata novi« (Ribičič 2000:18).

Proporcionalni sistem zagotavlja sorazmerno zastopanost strank v parlamentu, ki je zrcalna slika strankarskih odstotkov doseženih na volitvah, saj so preračunani v sedeže v parlamentu predvsem s kombinacijo različnih volilnih količnikov. Sestava parlamenta je torej zrcalna slika družbe.

2.3 POLPROPORCIONALNI ALI MANJŠINSKI VOLILNI SISTEM

Sisteme, ki jih ne moremo uvrstiti niti med večinske niti med proporcionalne volilne sisteme, imenujemo polproporcionalne ali mešane oziroma kombinirane volilne sisteme. Ti sistemi so namenjeni predvsem varovanju političnih manjšin. Sistemi vsebujejo značilnosti tako večinskega kot proporcionalnega sistema, čeprav njunih tipičnih lastnosti ne vsebujejo. Sem spadajo: sistem omejenega glasovanja, sistem enega neprenosljivega glasu ter pomožno glasovanje. Ti sistemi zagotavljajo le delno sorazmernost pri delitvi sedežev v parlamentu.

Slika 2.3.1: Manjšinski volilni sistemi

Vir: International institute for democracy and electoral assistance 2005b.

1. Sistem omejenega glasovanja

Sistem se uporablja v volilnih enotah, kjer se voli več poslancev. Glasuje se lahko le za določeno število kandidatov, ki mora biti manjše kot število poslancev, ki se jih voli v volilni enoti. Pomembno je, da je v tem sistemu določeno število mandator rezervirano za politično manjšino. Prednost, ki jo ima ta sistem pred sistemom relativne večine, je v tem, da večina ne more dobiti vseh sedežev v volilni enoti, da ima torej tudi manjšina možnost, da dobi kakšen mandat. Slabost sistema pa je v nesorazmernosti pri delitvi mandatov manjšinam, ker je lahko manjšina tako velika, da dobi premalo glasov in obratno, lahko je tako majhna, da dobi preveč glasov.

2 Sistem enega neprenosljivega glasu

V volilni enoti z več mandati lahko volivci glasujejo le o enem kandidatu. Izvoljeni so tisti kandidati, ki so dobili največ glasov. Slabost sistema je v omejevanju volivca, saj lahko izrazi svojo voljo samo o enem izmed več kandidatov za več poslanskih mest. Tako glasovanje je zelo problematično in negotovo tudi za stranke, saj ne vedo, koliko kandidatov naj kandidirajo, ali bodo dobile podporo za enega ali za več kandidatov. Neprimeren pa je ta sistem tudi za manjšino, saj v praksi ne more dobiti več kot en sedež v parlamentu.

V uporabi je le malo kje, primer je Jordanija.

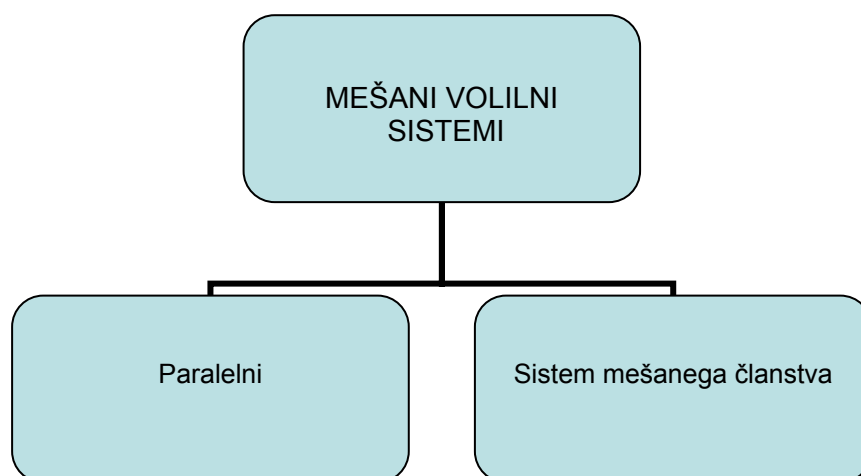
3. Pomožno glasovanje

V tem sistemu ima volivec na voljo toliko glasov, kolikor se v volilni enoti voli poslancev. Glasuje lahko o vsakem posameznem kandidatu, o manjši skupini kandidatov ali pa vse glasove dodeli le enemu kandidatu. Prednost je v tem, da volivec sam razpolaga z vsemi svojimi glasovi. Slabost pa je, da je zelo negotov in nepredvidljiv za politične stranke. Prav tako pa ne zagotavlja sorazmerne razdelitve mandatov med politično večino ter politično manjšino.

2.4 MEŠANI VOLILNI SISTEMI

Sem uvrščamo paralelni (parallel) in sistem mešanega članstva (mixed member proportional). Oba sistema imata elemente tako večinskega kot proporcionalnega volilnega sistema, vendar pa je sistem mešanega članstva bolj proporcionalen kot pa paralelni. Sistema sta v uporabi predvsem v novih državah na območju Afrike ter bivše Sovjetske zveze.

Slika 2.4.1: Mešani volilni sistemi

Vir: International institute for democracy and electoral assistance 2005b.

Sistem mešanega članstva je v uporabi v Nemčiji in Boliviji. Paralelni pa v Armeniji, Azerbajdžanu ter Gvineji.

3. RAZDELITEV SVETA GLEDE NA VOLILNE SISTEME

V tem poglavju bom predstavila, kako so volilni sistemi porazdeljeni po svetu. Ali imajo sosednje države podobne volilne sisteme? Ali imajo države s skupno zgodovino podobne volilne sisteme? Ali razvitost države vpliva na volilni sistem?

Tabela 3.1: Volilni sistemi po državah

	število držav	%	nove demokracije(v%)	ustanovljene demokracije(v%)	ostale države(%)
SRV (FPTP)	47	3.6	4 (13%)	22 (32.4%)	21 (21%)
BV	15	7.5	0 (0%)	8 (11.8%)	7 (7%)
PBV	4	2.0	0 (0%)	0 (0%)	4 (4%)
AG (AV)	3	1.5	0 (0%)	2 (2.9%)	1 (1%)
SAV (TRS)	22	11.1	2 (6.5%)	3 (4.4%)	17 (17%)
GOL (List PR)	70	35.2	19 (61.3%)	21 (30.9%)	30 (30%)
SEPG (STV)	2	1.0	0 (0%)	2 (2.9%)	0 (0%)
SMČ	9	4.5	1 (3.2%)	4 (5.9%)	4 (4%)
Paralelni	21	10.6	5 (16.1%)	2 (2.9%)	14 (14%)
SENG (SNTV)	4	2.0	0 (0%)	2 (2.9%)	2 (2%)
PG (BC)	1	0.5	0 (0%)	1 (1.5%)	0 (0%)
SOG (LV)	1	0.5	0 (0%)	1 (1.5%)	0 (0%)
	199		31	68	100

Vir: International institute for democracy and electoral assistance 2007b.

SRV: sistem relativne večine

BV: bločno glasovanje (block vote)

PBV: strankarsko bločno glasovanje (party block vote)

AG: alternativno glasovanje

SAV: sistem absolutne večine

GOL: glasovanje o listah

SEPG: sistem enega prenosljivega glasu

SMČ: sistem mešanega članstva (mixed member proportional)

Paralelni (parallel)

SENG: sistem enega neprenosljivega glasu

PG: pomožno glasovanje

SOG: sistem omejenega glasovanja

Raziskava, ki sem jo uporabila je bila opravljena leta 2004, objavljena je na spletni strani idea.int, vključuje pa 199 držav.

Iz tabele je razvidno, da je najbolj razširjen volilni sistem, sistem glasovanja po listah, ki ga uporabljajo v kar 70 državah. Sledi mu sistem relativne večine, ki je v uporabi v 47 državah, predvsem v starih demokracijah, saj so se izmed 31 novih demokracij za ta sistem odločile le 4 države. Med novimi demokracijami se je največ držav odločilo za sistem glasovanja o listah, medtem ko se je med že ustanovljenimi demokracijami več držav odločilo za sistem relativne večine in sicer 22 držav od 68.

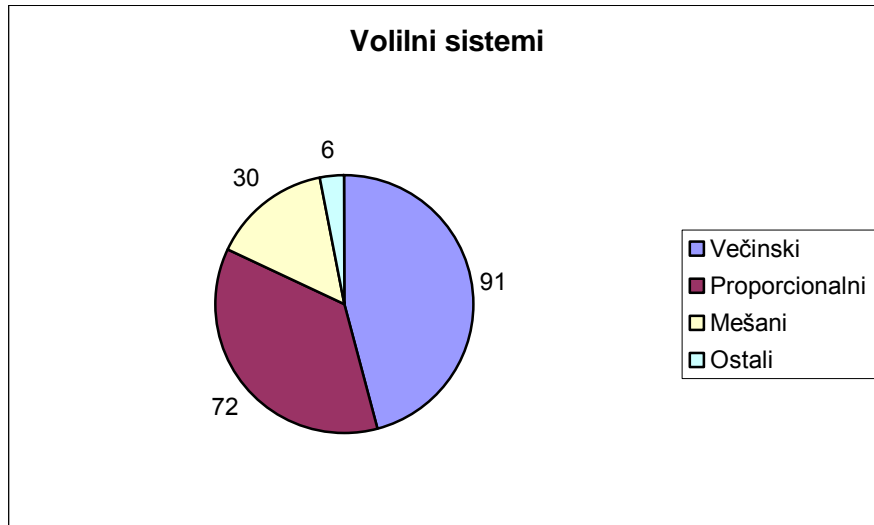
Tabela 3.2: Volilni sistemi po celinah

	Afrika	Amerika	Azija	Vzhodna Evropa	Zahodna Evropa	Oceanija	Bližnji Vzhod	Skupaj
SRV	15	17	5	0	1	7	2	47
BV	1	3	2	0	3	2	4	15
PBV	3	0	1	0	0	0	0	4
AG	0	0	0	0	0	3	0	2
SAV	8	3	6	1	1	1	2	22
GOL	16	19	3	13	15	0	4	70
SEPG	0	0	0	0	2	0	0	2
SMČ	1	3	0	2	2	1	0	9
Paralelni	4	0	8	7	1	1	0	21
SENG	0	0	1	0	0	2	1	4
PG	0	0	0	0	0	1	0	1
SOG	0	0	0	0	1	0	0	1
	48	45	26	23	26	18	13	199

Vir: International institute for democracy and electoral assistance 2007c.

Iz zgornje tabele je razvidno, da sta sistem relativne večine in sistem glasovanja o listah skoraj enako razširjena med državami Afrike in Amerike. Med državami vzhodne Evrope prevladuje sistem glasovanja o listah, za katerega se je odločilo 13 držav, za sistem absolutne večine se je odločila le 1 država, za ostale oblike večinskega sistema pa nobena. Podobno je tudi v zahodni Evropi, tu ima sistem glasovanja o listah 15 držav, le po ena država pa sistema absolutne ter relativne večine. Po zgornjih podatkih lahko torej sklepamo, da je sistem glasovanja o listah prisoten predvsem v razvitejših državah, saj prevladuje v Evropi in Ameriki.

Slika 3.1: Volilni sistemi

Vir: International institute for democracy and electoral assistance 2007d.

Iz grafa je razvidno, da ima izmed 199 držav kar 91 držav za volilni sistem eno izmed oblik večinskega sistema. Sledi mu proporcionalni, ki ga uporablja 72 držav in pa mešani, ki ga je izbralo 30 držav. Skupino ostalih volilnih sistemov pa je izbralo le 6 držav.

Po zgoraj navedenih podatkih lahko sklepamo, da imajo države, ki jih veže skupna zgodovina in prostor, podobne ali celo enake volilne sisteme.

Tako imajo bivše kolonije po večini volilni sistem, ki ga uporablja tudi matična država. Bivše kolonije Velike Britanije so se tako v veliki večini odločile za sistem relativne večine, medtem ko imajo bivše francoske kolonije po večini sistem absolutne večine.

To velja tudi za novo nastale države, ki so šle skozi tranzicijo. Velika večina teh držav se je namreč odločila za proporcionalni volilni sistem, natančneje za sistem glasovanja po listah.

Volilne sisteme lahko ločimo tudi po kontinentih, kar kaže, da na izbiro volilnih sistemov vpliva tudi bližina držav, oziroma sosednje države.

Rečemo lahko torej, da na izbiro volilnega sistema vplivajo tako zgodovinski kot geografski dejavniki.

4. SLOVENIJA

Z osamosvojitvijo, ki so jo podprle vse glavne politične sile v državi, je namesto prejšnjega enostrankarskega sistema zaživela parlamentarna demokracija z večstrankarskim sistemom.

Slovenija je tako kot mnoge druge države v tranziciji preoblikovala svoj politični sistem. Temu pojavu rečemo rojevanje novih demokracij, saj so se te države preoblikovale iz socialističnih v demokratične. »V ta namen je bilo treba v državah izvesti temeljite reforme volilnega sistema. Bivše socialistične države so se znašle v mnogo težjem položaju kot države s staro demokratično ureditvijo« (Grad 2004: 80).

Skupna slabost vseh bivših socialističnih držav je bila pomanjkanje politične tradicije, močno pa so se razlikovale tudi glede stopnje politične kulture.

Ena izmed najpomembnejših političnih odločitev je bila izbira pravega volilnega sistema, države so se odločale predvsem med proporcionalnim, večinskim ter mešanim volilnim sistemom. Vzpostavitev novega volilnega sistema v državi je zelo kompleksen proces, ki zahteva določeno stopnjo politične kulture. »Novi volilni sistemi so morali omogočiti svobodne večstrankarske volitve, na katerih za naklonjenost volivcev svobodno tekmujejo med seboj različne politične sile« (Grad 2004: 80).

Države v tranziciji so imele pri vzpostavljanju novega političnega sistema vrsto težav. Na eni strani je šlo za spopad prejšnjih in novih političnih sil, katerih cilj je bil, da si prek volitev zagotovijo prevladujoči politični položaj. Na drugi strani pa sta ideja in praksa svobodnih večstrankarskih volitev zbledeli do te mere, da niti volivci niti politiki, pogosto pa tudi strokovnjaki niso imeli izhodiščnega položaja za izbiro pravega volilnega sistema. V nekaterih državah je tako nova volilna ureditev le še poudarila, namesto da bi omilila težave tranzicijskega obdobja. V le redkih državah je uvedba novega volilnega sistema ustvarila možnosti za izvedbo večstrankarskih volitev ter s tem zagotovila trajni institucionalni okvir za razvoj parlamentarne demokracije.

Zanimivo je, da nove države niso kar povzemale zahodnoevropskih modelov volilnega sistema, ampak so se v glavnem odločile za različne kombinacije večinskega in proporcionalnega sistema. Očitno so se zavedale, pomanjkljivosti tako čistega proporcionalnega kot čistega večinskega sistema. Bivše socialistične države lahko glede na

izbiro volilnega sistema razdelimo v dve skupini. V prvi skupini so države, ki imajo čisti proporcionalni sistem, tu volivci glasujejo o kandidatnih listah. Ponekod je personalizacija zagotovljena s preferenčnim glasovanjem, med tem ko imajo drugod celo zaprte kandidatne liste. V drugo skupino spadajo tiste države, ki imajo takšno ali drugačno varianto mešanega, večinsko – proporcionalnega sistema (Grad 2004: 81).

»Največji problem je ponavadi razdelitev mandatov in struktura volilnih enot. Pri tem je pomembno poudariti, da isti volilni sistemi v različnih razmerah dajejo različne rezultate, tako da volilnih sistemov ne moremo mehanično prenašati iz enega okolja v drugega. Ni absolutno dobrih metod in niti absolutno dobrega volilnega sistema« (Brezovšek 1992: 722).

Večina držav je že na začetku izbrala proporcionalni volilni sistem z elementi večinskega sistema, nekatere pa najprej enega izmed ostalih volilnih sistemov in šele po prvih volitvah proporcionalni sistem. Razlog za to lahko iščemo v dejstvu, da proporcionalni sistem vodi v večstrankarske vlade, medtem ko se lahko v večinskem sistemu na oblasti ponovno utrdi le ena politična stranka, kar ne bi bilo ravno primerno za države, ki so imele štirideset in več let enostrankarski sistem.

Kot večina držav se je tudi Slovenija odločila za proporcionalni volilni sistem, ki pa je popravljen z nekaterimi elementi večinskega sistema. Pomembni so predvsem volilni prag, preferenčni glas ter volilne enote. Zakon o volitvah je določen v ustavi Republike Slovenije in se sprejema z dvotretjinsko večino, kot se sprejema tudi celotna ustava.

Izbira pravega volilnega sistema je pomembna politična odločitev, ki tudi pri nas ni potekala gladko, imeli smo kar nekaj predlogov za spremembo v večinski volilni sistem.

Čeprav je proporcionalni volilni sistem v Sloveniji v rabi že od prvih parlamentarnih volitev leta 1992, pa je v ustavi določen šele z njeno spremembo leta 2000 in sicer kot sorazmerni volilni sistem, kar določa peti odstavek 80. člena Ustave Republike Slovenije.

Pred spremembo ustave je volilni sistem določal Zakon o volitvah v državni zbor (ZDVZ), kjer je bilo določeno naj se poslanci volijo po načelu, da bodo politični interesi v državnem zboru sorazmerno zastopani.

Razdelitev mandatov je po ustavnem zakonu zaradi favoriziranja majhnih političnih strank v visoki stopnji proporcionalna, celo nekoliko bolj kot je bila po Zakonu o volitvah v državni zbor. Gre za personalizacijo in dvig volilnega praga, ki ga je ustavni zakon potrdil. Personalizacija volitev se zagotavlja s tem, da so z liste kandidatov izvoljeni tisti kandidati, ki so imeli največji delež glasov v skupnem številu glasov v volilnih okrajih, v katerih so nastopili (Kaučič, Grad 2003: 244, 245).

Težnje po spremembi volilnega sistema so v Sloveniji prisotne že vse od leta 1992. To so težnje tako po spremembi celotnega volilnega sistema v večinski sistem, kot tudi predlogi za spremembo volilnih količnikov in formul.

Leta 1996 so nekatere stranke (SDS) predlagale spremembo proporcionalnega volilnega sistema v dvokrožni večinski sistem, izpeljan je bil referendum, kjer je 44 odstotkov volivcev podprlo večinski sistem (Paradižnik 2005: 22). Argumenti za spremembo volilnega sistema so bili, da je obstoječi volilni sistem z glasovanjem v volilnih okrajih varljiv za volivca, saj naj bi ta formalno glasoval za človeka, glas pa naj bi šel stranki. Očitali so tudi, da sistem volivcem ne omogoča odpoklica poslancev, ki v državnem zboru ne delujejo v skladu s svojimi predvolilnimi obljubami in interesi volivcev. Predlog v državnem zboru ni bil potrjen.

Predlog o spremembi volilnega sistema je podal tudi državni svet. Izhajal je iz dveh strokovnih podlag, iz predloga slovenskega razvojnega sveta in iz predloga posebne strokovne skupine državnega sveta. Oba predloga sta imela za zgled nemški volilni sistem, torej sistem, kjer je uporabljena kombinacija večinskega in proporcionalnega sistema.

Dokončno je bil proporcionalni volilni sistem sprejet z ustavo 25. julija leta 2000. Sprejet je bil na pobudo skupine poslancev (prvo podpisani je bil Miran Potrč), ki je podala predlog, da se v ustavi opredeli proporcionalni, oz. sorazmerni volilni sistem. Ta zakon je določil štiri odstotni volilni prag, Droopov količnik namesto Harejevega, odpravil je nacionalne liste ter s tem omogočil večji vpliv volivcev pri izvolitvi poslancev (Paradižnik 2005: 22, 23, 24).

Slovenija je za volitve v parlament razdeljena na osem volilnih enot, vsaka volilna enota je sestavljena iz enajstih volilnih okrajev. Skupaj je to osemnosemdeset okrajev v katerih kandidirajo različni kandidati. V posameznem okraju je lahko izvoljen en poslanec, lahko jih je več, lahko pa tudi nobeden, kar pomeni, da je iz drugega okraja lahko izvoljenih več (do 4 kandidati), v volilni enoti pa je skupaj izvoljenih 11 poslancev (Paradižnik 2005: 19).

Mandati se v Sloveniji delijo na dveh ravneh, na ravni volilne enote ter na ravni celotne države. Za razdelitev mandatov v volilni enoti se uporablja volilni količnik. Po zakonu o volitvah v državni zbor se je za razdelitev mandatov uporabljal enostavni oziroma Harejev količnik, ki se izračuna tako, da se vsoto vseh oddanih glasov v volilni enoti deli s številom poslancev, ki se volijo v volilni enoti. Vendar pa je ustavni zakon namesto Harejevega uvedel Droopov količnik, to je zmanjšani količnik.

Droopov količnik je najbolj razširjen volilni količnik znotraj sistema enega prenosljivega glasu. Količnik je leta 1868 prvič uvedel angleški advokat in matematik Henry Richmond Droop kot zamenjavo za Harejev volilni količnik.

Izračuna se tako, da se skupno število glasov volivcev deli s številom poslancev v volilni enoti, ki se ga poveča za ena, v Sloveniji je to torej 12, enajst poslancev na volilno enoto plus 1, čemur se doda še 1, posledica tega je, da je za podelitev mandatov že v volilni enoti potrebno manjše število glasov kot prej, zaradi česar se v volilnih enotah podeli precej več mandatov.

Droopov količnik = $(\text{vsi glasovi}/(\text{sedeži} + 1)) + 1$

Število mandatov, ki pripadajo listi, se izračuna tako, da se z volilnim količnikom deli število glasov za listo ter ugotovi, kolikokrat je količnik vsebovan v številu glasov za listo. V volilnih enotah se tako razdeli toliko mandatov, kolikokrat so liste kandidatov dosegle volilni količnik. Liste lahko dobijo enega ali več mandatov, če so večkrat dosegle volilni količnik, glasovi, ki ostanejo, so neporabljeni. Neporabljeni pa so tudi glasovi list, ki niso dosegle volilnega količnika. Vsi ti neporabljeni glasovi se upoštevajo na ravni države. Mandati, ki niso bili razdeljeni v volilnih enotah se tako razdelijo na ravni države. Tu se upoštevajo vse liste kandidatov razen tiste, ki so bile vložene le v eni volilni enoti, ki glede na volilni izid v celotnem volilnem telesu ne bi dosegle volilnega praga, dobile torej 4 odstotke glasov vseh volivcev (Kaučič, Grad 2003: 244, 245).

Primer Droopovega količnika:

Tabela 4.1: Droopov količnik

Stranka	A	B	C	D	E	Skupaj
Glasov	4700	3050	1250	700	300	10000
Kvot	5,16	3,35	1,37	0,77	0,33	-
Poslancev	5	3	1	0	0	9

Droopova kvota v tem primeru je: $(10000/(10+1))+1=909,1+1=910,1$

Tudi pri sistemu Droopove kvote je sicer možno, da so vsi mandati podeljeni, kot na primeru, vendar pa to ni vedno zagotovljeno. Zato je tudi v Sloveniji Droopov sistem kombiniran z d'Hondtovim.

Na ravni celotne države se mandati delijo na podlagi d'Hondtovega sistema. Po novi ureditvi se tu upoštevajo vsi glasovi, ki jih je pridobila kandidatna lista (oziroma politična stranka) in ne le neporabljeni glasovi, kot je veljalo po prejšnji ureditvi. Kandidatnim listam se po tej delitvi dodeli toliko poslanskih mandatov, kolikor znaša razlika med številom mandatov, ki bi jim pripadali na podlagi vseh glasov zanje na ravni države ter številom mandatov, ki so jih že dobile pri prvi delitvi v volilnih enotah (Kaučič, Grad 2003: 244, 245).

Na ta način se razdeli le osemindeset mandatov, saj sta dva mandata namenjena predstavnikom italijanske in madžarske manjšine v Sloveniji, ki pa se ju voli posebej, v dveh volilnih enotah 9. in 10., po t.i. pomožnem sistemu. (Borda sistemu).

Z uvedbo treh elementov večinskega sistema, volilnim pragom, volilnimi enotami in preferenčnim glasom je Slovenija popravila in s tem spremenila svoj volilni sistem, ki ga uporablja za volitve v državni zbor.

S preferenčnim glasom je zagotovila, da ima tudi volivec možnost odločanja, kdo natančno bo njegov predstavnik v parlamentu in ne le, katera stranka ga bo predstavljala. Vendar pa se preferenčno glasovanje v praksi ne obnese najbolje, saj naj bi zaradi težavnosti postopka to glasovanje uporabljalo le malo volivcev.

Z volilnim pragom pa preprečuje preveliko število majhnih strank v parlamentu, kar bi zmanjšalo funkcionalnost in stabilnost parlamenta in vstop v parlament preveč radikalnim in ekstremnim strankam. V Sloveniji imamo 4 odstoten volilni prag, kar je nižje kot v večini

ostalnih evropskih državah, zato nam kar nekaj volilnih teoretikov svetuje dvig volilnega praga.

Z volilnimi enotami je Slovenija zagotovila, da imajo vse volilne enote svoje predstavnike v parlamentu. Znan je namreč primer Izraela, kjer je celotna država ena volilna enota in kjer ostajajo mnoga področja nezastopana in tako mnogi volivci nimajo svojega predstavnika v parlamentu.

»Volilne enote so območja, na katera se pred volitvami razdeli celotno ozemlje, na katerem se izvedejo volitve. Oblikovanje volilnih enot je eno temeljnih vprašanj volilne tehnike in organizacije volitev/.../ Idealno bi sicer bilo, da bi bila za celotno volilno telo le ena volilna enota, v kateri bi vsi volivci glasovali o vseh poslancih« (Grad 2004: 47).

Načelo enakosti volilne pravice določa, da imajo vsi glasovi vsaj približno enako težo. Po 5. odstavku 20. člena Zakona o volitvah v državni zbor se vsaka enota razdeli na enajst volilnih okrajev, tako da naj bi bilo v vsakem okraju približno enako število prebivalcev. Vendar pa je v praksi drugače, saj so razlike med volilnimi okraji lahko tudi zelo velike. Tako ima volilni okraj Hrastnik 8.582 prebivalcev, Celje 1 pa kar 27.899.

Volilni izid po posameznih volilnih okrajih vpliva na to kateri izmed kandidatov na kandidatni listi, ki je v volilni enoti osvojila vsaj enega izmed enajstih mandatov, bo izvoljen. Po zakonu ni izvoljen kandidat, ki je dobil absolutno največje število glasov, temveč tisti, ki je v svojem okraju dobil največji delež glasov, glede na druge kandidate z iste kandidatne liste v drugih okrajih. V volilni enoti je znotraj stranke torej izvoljen tisti kandidat, ki je v svojem okraju prejel več glasov kot njegovi protikandidati v ostalih volilnih okrajih.

Po tem razvrščanju imajo prednost kandidati v manjših volilnih okrajih, saj se mandati znotraj liste delijo glede na delež glasov posameznega kandidata v skupnem številu glasov v volilnem okraju. To pa je z vidika manjših in večjih volilnih okrajev diskriminatorno za slednje.

Volilni prag in velikost volilnih okrajev sta edina elementa, ki lahko dejansko spremenita proporcionalni sistem (Shugart v Bugarić 1996: 465). Tako je Državni svet podal predlog, da bi se kandidati izvolili po vrstnem redu dobljenih deležev glasov v skupnem številu glasov v volilni enoti in ne v volilnem okraju kot je sedaj. Predlog v Državnem zboru ni bil sprejet.

Po sedanji razporeditvi imajo torej več možnosti za izvolitev kandidati, ki kandidirajo v manjših volilnih okrajih, če pa bi bila sprejeta sprememba zakona, bi imeli veliko več

možnosti kandidati v večjih volilnih okrajih. Večina manjših volilnih okrajev bi tako ostala brez svojih predstavnikov v državnem zboru.

Vsi opisani predlogi sprememb volilnega sistema v Sloveniji imajo nekaj skupnega: temeljijo na napačni ideji, da je ključni problem sedanjega političnega stanja v Sloveniji »partitokracija« in zato predpisujejo napačno zdravilo v obliki »personalizacije« volitev. Nobeden od predlogov se ne ukvarja z resničnimi problemi, kot so premajhna učinkovitost vladanja ter slaba organiziranost in (ne)moč političnih strank (Bugarić 1996: 466).

Na volilni sistem v državi vplivajo tudi komponente, kot so: družbena struktura, politična kultura, demokratična tradicija ter zgodovinsko ozadje.

Problem nastane že pri demokratični tradiciji, ki jo Slovenija tako kot ostale mlade države v pravem pomenu besede sploh nima. Demokratični razvoj Slovenije se je začel šele leta 1991 in traja komaj šestnajst let, zelo malo v primerjavi z Veliko Britanijo, katere razvoj traja že stoletja.

V primeru večinskega volilnega sistema bi imela Slovenija le eno vladajočo stranko, kar bi se zdelo kot nadaljevanje prejšnjemu političnemu sistemu, še posebej, če bi ena stranka zmagala na več zaporednih volitvah.

4.1 PREDNOSTI IN SLABOSTI VOLILNEGA SISTEMA V SLOVENIJI

V tem poglavju se bom ukvarjala z vprašanjem, s katerimi prednostmi in slabostmi se spopada Slovenija po izbiri proporcionalnega volilnega sistema.

V literaturi sem naletela na zelo različna stališča o tem, katere so prednosti in katere so slabosti volilnih sistemov. Kar nekemu avtorju predstavlja veliko prednost, predstavlja drugemu pomanjkljivost.

Prvi problem nastane pri vprašanju, ali je večstrankarska vlada manj stabilna in ali ima zato več slabosti kot enostrankarska? Tu se pojavi tudi vprašanje, koliko strank v vladi pa je

večstrankarstvo, ki slabi stabilnost. V Sloveniji imamo v povprečju v vladni koaliciji po štiri programske si podobne stranke, ki so tudi vnaprej predvidljive, nekatere celo vnaprej sklenjene.

Problem večstrankarske vlade je nastal na prvih demokratičnih volitvah na Poljskem leta 1991. Izbrali so čisti proporcionalni sistem, tako da je v parlament prišlo kar devetindvajset programske zelo različnih strank.

Za omejevanje števila strank v parlamentu imamo v Sloveniji uveden 4 odstotni volilni prag, kar je ena izmed lastnosti večinskega volilnega sistema. Po mojem mnenju vsaka večstrankarska vlada ni nujno nestabilna, predvsem se mi tukaj zdi pomembna zgodovina ter stopnja demokracije in politične kulture v državi.

Slovenija je mlada država, ki je imela več kot štirideset let enostrankarsko oblast. Zato se mi zdi tako za Slovenijo kot za ostale države, ki so »preživele« trzicijo, proporcionalni sistem in večstrankarske vlade logična izbira, saj bi z uvedbo večinskega sistema ponovno dobile le eno vladajočo stranko, ki bi bila lahko na oblasti tudi po več zaporednih mandatov.

Po drugi strani pa pomeni proporcionalni sistem več možnosti za sodelovanje v politiki tudi družbenim skupinam, ki ne pripadajo nobeni izmed vodilnih strank. Tako imamo v slovenskem parlamentu prisotne tudi najmočnejše družbene skupine v državi. V vseh sklicih parlamenta ima nekaj sedežev tudi stranka upokoencev (DeSUS), na volitvah leta 2000 pa je v parlament prišla tudi stranka mladih (SMS).

Poleg tega, da volilni prag omejuje število strank v parlamentu, je pomemben tudi zato ker omejuje vstop v parlament manjšim radikalnim strankam, ki bi lahko zelo omajale njegovo stabilnost in s tem stabilnost države.

Ena izmed prednosti proporcionalnega sistema in več izvoljenih strank v parlamentu je tudi v tem, da se volivcu ni potrebno odločati striktno za levo ali desno politično opcijo, saj so prisotne tudi sredinske stranke ter predstavniki večjih družbenih skupin.

5. VELIKA BRITANIJA

Velika Britanija je ena izmed najstarejših demokracij na svetu. Temeljno izhodišče za razvoj parlamenta in ustavnega prava je Magna carta iz leta 1215. Seveda se je parlament, od začetka pa do danes, skozi stoletja zelo spreminjal, pa vendar je kot model za predstavniško funkcijo omenjen že leta 1295. Parlamentarna demokracija se je najbolj okrepila leta 1832, ko se je z zakonom o volilni reformi razširila volilna pravica.

Velika Britanija ima najstarejši in najenostavnejši volilni sistem, katerega začetki segajo v 13. stoletje, ko je nastal parlament in ki ga uporablja še danes. To je klasični enokrožni večinski volilni sistem z relativno večino in enomandatnimi volilnimi enotami, ki ga pri volitvah v spodnji dom uporablja več kot polovica držav. Uveljavljen je v dveh državah z zelo dolgo demokratično tradicijo, poleg Velike Britanije še v Združenih državah Amerike.

Relativna večina ne pomeni, da mora kandidat osvojiti večino vseh glasov v volilni enoti, ampak da mu zadostuje že en glas več od drugega najboljšega kandidata po številu dobljenih glasov volivcev.

Velika Britanija je torej parlamentarna monarhija, kjer parlament predstavlja zakonodajno oblast. Angleški parlament je sestavljen iz dveh zbornic, iz »House of Commons« (Spodnji dom) in »House of Lords« (Lordska zbornica).

Lordska zbornica ima preko 2000 članov, ki pa niso voljeni. Več kot 750 je plemičev, ki so naslov podedovali, približno 500 članov imenuje vlada in imajo dosmrtni mandat, okrog 26 članov pa je iz vrst najvišjih cerkvenih funkcionarjev.

Vendar pa že od leta 1997 poteka kampanja za reformo dednih naslovov. Zbornica naj bi tako imela le 550 članov, od tega 67, 87 ali 195 izvoljenih. Februarja 2007 je bila objavljena Bela knjiga, po kateri naj bi bila polovica članov Lordske zbornice izvoljenih, polovica pa imenovanih. Največ predstavnikov bi s tem izgubila angleška cerkev. Celotno število članov zbornice bi bilo tako znižano na 540. Marca 2007 je Lordska zbornica predlog zavrnila, medtem ko ga je Spodnji dom potrdil.

»House of Commons« je spodnji dom angleškega parlamenta, ki je z okrog 650 člani eden največjih na svetu, vendar pa to število ni fiksno. Trenutno ima 646 sedežev, od tega jih 529 pripada Angliji, 40 Welsu, 59 Škotski ter 18 Severni Irski.

Spodnji dom je v celoti voljen, to pa so tudi edine volitve v državi; zadnje so bile 5. maja 2005. Volitve morajo biti po tradiciji vsaj enkrat na pet let, zakonsko pa to ni nikjer določeno. Datum določi predsednik vlade po svoji izbiri. Vendar pa so volitve navadno pogosteje v času, ko ima vladajoča stranka najvišjo podporo in s tem največ možnosti za ponovno izvolitev.

Večinski sistem z relativno večino, ki je v Veliki Britaniji znan pod imenom »First-past-the-post« ima po mnenju Davida Farrella tri pomembne lastnosti:

- Preprostost - enostaven je tako za razumevanje rezultatov kot za sam potek volitev,
- Stabilnost - ker sistem favorizira zmagovalno stranko, le-ta ne potrebuje koalicije s katero bi sovladala,
- zastopanost volilnega okrožja - vsak član parlamenta predstavlja volilno okrožje (Coxall, Lynton 1998: 142).

Za večinski sistem naj bi bilo tudi značilno, da razdeli politični prostor na dva pola: levega in desnega, vendar pa se Sartori s tem ne strinja, saj je ugotovil, da večinski sistem v Angliji ne vodi nujno v ostro polarizacijo političnega prostora. Pomembne so še številne druge družbene okoliščine in če te niso izpolnjene, večinski sistem lahko povzroči povsem drugačne politične rezultate od pričakovanih (Sartori v Bugarić 1998: 959).

Tudi v Veliki Britaniji sistem ni dvostrankarski, čeprav sta večino v parlamentu sposobni doseči le dve stranki, ki se skozi vsa leta izmenjujeta na vladi. V parlamentu sta prisotni še dve stranki, ki sta omembe vredni in sicer liberalni demokrati ter škotski nacionalisti.

Večinski sistem obteži praviloma dve stranki tudi zaradi taktičnega glasovanja. Volivci so prisiljeni glasovati za stranko, za katero sicer ne bi, ker ne zastopa njihove identitete, vendar jim vladajoča stranka tako radikalno ne ustreza, da namesto za svojo stranko glasujejo za stranko, ki bi morda lahko vladajočo stranko spravila v opozicijo. Večinski sistem sili ljudi v to, da ne izražajo svoje volje neposredno, ker je ne morejo, temveč posredno: volijo stranke, ki jih ne marajo. V tem smislu je tudi moralno sporen (Lukšič 1999: 477).

Sistem relativne večine sili stranke v tesne volilne koalicije, ker manjšim strankam grozi, da sploh ne bodo dobile nobenega mandata v parlamentu, to pa vodi do združevanja manjših strank v velike (Grad 2004: 70).

Pri združevanju majhnih strank v velike pa obstaja nevarnost, da se izgubi ravno tisto, zaradi česar so majhne stranke sploh nastale.

Velika Britanija je razdeljena na okrog 650 volilnih okrožij, s približno enakim številom prebivalcev. V vsakem okrožju volijo po enega člana parlamenta, tako da ima vsako okrožje svojega predstavnika v parlamentu.

Volilna geometrija v večinskem sistemu omogoča, da stranka ali skupina strank zmaga na volitvah še pred volitvami, to je že z določanjem volilnih okrajev. Kako je to pomembna tema zlasti za konservativce, kaže primer Velike Britanije, kjer so konservativci, v času ko so imeli večino v parlamentu, nenehno spreminjali meje volilnih enot, tako da so prikrajšali laburiste in druge stranke (Linton in Southcott v Lukšič 1999: 479).

Volilni sistem Velike Britanije se običajno šteje za osnovni primer vzročne povezave med sistemom relativne večine ter dvostrankarskim sistemom. Dvostrankarski sistem je le relativna vrednost, saj je bil v nekaterih obdobjih, še posebej pred in po prvi svetovni vojni, sistem tri ali celo več strankarski. Po letu 1974 se zmanjšuje skupno število glasov volilnega telesa, ki ga skupaj dobivata obe največji stranki, s tem pa slabi tudi dvostrankarski sistem. Do menjave strankarskega sistema v britanski zgodovini je prišlo predvsem zaradi družbenih okoliščin in zgodovinskih dogodkov. Pokazalo se je, da vpliv volilnega sistema na strankarski sistem ni absoluten, temveč da deluje v povezavi z drugimi družbenimi dejavniki. Vendar pa je ne glede na vse naštetu delovanje dvostrankarskega sistema v Veliki Britaniji lastno njeni zgodovini ter demokratični tradiciji. Vladajoča stranka v največji meri upošteva mnenja in stališča opozicije, čeprav bi strankarski sistem utegnil v drugačnih okoliščinah delovati ravno nasprotno. Vendar se tudi v Veliki Britaniji vedno pogosteje pojavljajo predlogi za spremembo volilnega sistema, in sicer za uvedbo proporcionalnega sistema (Grad 2004: 76).

Temeljna slabost večinskega volilnega sistema je nedvomno v tem, da ne kaže pravega razmerja politične moči v državi, saj favorizira samo tisto stranko, ki je dobila na volitvah največ glasov. To lahko pogosto privede tudi do take sestave parlamenta, da dobi stranka, ki

je dobila na volitvah manj glasov, večino poslanskih mandatov. S tem je večinski volilni sistem nepravilčen do manjšinskih strank in s tem tudi do volivcev. Zaradi tega so se celo v Veliki Britaniji, ki je zibelka večinskega sistema občasno pojavile zahteve po uvedbi proporcionalnega volilnega sistema. Nazadnje so se pojavile leta 2004 ob volitvah v evropski parlament, saj je bila Velika Britanija edina država, ki teh volitev ni izpeljala po proporcionalnem volilnem sistemu (Grad 2004: 70).

Zahteve po zamenjavi volilnega sistema so se prvič pojavile že konec 19. stoletja. Januarja 1884 je bila namreč ustanovljeno društvo za sorazmerno predstavništvo (Proportional Representation Society), katerega ustanovitelj je bil John Lubbock. Leta 1958 se je društvo preimenovalo v Društvo za volilno reformo (Electoral Reform Society) in je še danes glavni pobudnik za uveljavitev proporcionalnega volilnega sistema, oziroma ene izmed njegovih oblik sistema enega prenosljivega glasu (The single transferable vote system).

Sistem enega prenosljivega glasu se od proporcionalnega sistema z listami razlikuje po tem, da v prvem sistemu volivci volijo posamezne kandidate. Sistem temelji na volilnih okrožjih z več kandidati in na volilnem pragu. Volivci glasujejo tako, da označijo prednostni vrstni red kandidatov, pri čemer je nujno, da razvrstijo vse kandidate.

Glasovnica je podobna tisti pri sistemu alternativnega glasovanja: vsebuje imena kandidatov in od volivcev zahteva, da jih razvrstijo. Postopek ugotavljanja zmagovitih kandidatov je malce bolj zapleten kot pri metodi alternativnega glasovanja. Odvija se dvojno prenašanje glasov: prvič, se presežne glasove kandidatov, ki so že zbrali minimalno kvoto za izvolitev in jih torej ne potrebujejo, prenesejo na naslednje najvišje stoječe kandidate; drugič, najšibkejšega kandidata oz. kandidatko izločijo in njegove oz. njene glasove prenesejo na enak način. Te korake ponavljajo, če je potrebno, dokler niso zapolnjeni vsi razpoložljivi sedeži. Sistem enega prenosljivega glasu večkrat hvalijo zato, ker združuje prednosti glasovanja za posamezne kandidate in sorazmernost rezultatov, vendar ni v zalo pogosti rabi (Lijphart v Gaber 1996: 67).

5.1 ARGUMENTI ZA IN PROTI PROPORCIONALNEMU VOLILNEMU SISTEMU V VELIKI BRITANIJ

Bill Jones v svoji knjigi *Political issues in Britain today* (1994: 79-82) podrobno predstavlja argumente za in proti spremembi večinskega volilnega sistema v proporcionalni volilni sistem in kako bi le to vplivalo na razdelitev sedežev v parlamentu.

Argumenti so predstavljeni prav za primer Velike Britanije, in sicer kako bi sprememba iz večinskega v proporcionalni volilni sistem vplivala na volivce in njihove predstavnike v parlamentu.

Nasprotniki proporcionalnega sistema zagovarjajo mnenje, da ni namen parlamenta, da nudi popolno zrcalno sliko družbe. Po njihovem mnenju obstoječi sistem povsem ustrezno predstavlja večino pomembnih interesov, področij in idej.

Zagovorniki proporcionalnega sistema se branijo z argumentom, da tudi ta ne bo popoln odsev družbe, vendar da bo dosegel le boljšo zastopanost žensk, etničnih manjšin in tistih mnenj, ki so v sedanjem sistemu zanemarjena.

Eden izmed glavnih argumentov nasprotnikov proporcionalnega sistema je seveda njegova kompleksnost ter nerazumljivost za volivce.

Zagovorniki na to odgovarjajo, da bo vedno manjše število glasovnic neveljavno, da je izračun mogoče res nekoliko zahtevnejši, vendar pa ta sistem uporabljajo v večini evropskih držav.

Konflikt nastane tudi glede povezave med člani parlamenta in volilnim okrožjem:

Nasprotniki vidijo problem v tem, da naj bi proporcionalni sistem uničil tradicionalno vez, ki obstaja med člani parlamenta in volilnim okrožjem. Enega člana parlamenta bi tako nadomestila skupina članov, od katerih nobeden ne bi imel enakega občutka odgovornosti in povezanosti do razširjenega volilnega okrožja.

Zagovorniki odgovarjajo, da en predstavnik volilnega okrožja ni sveta britanska ureditev, tudi lokalna vladna okrožja ponavadi predstavljajo trije predstavniki. Irski sistem enega prenosljivega glasu krepi povezavo med člani parlamenta in volilnim okrožjem, zato v nekaterih proporcionalnih sistemih ohranjajo enomandatne volilne enote.

Nasprotje se pojavi tudi pri vzporednih volitvah.

Proporcionalni sistem naj ne bi dovoljeval tradicionalnih metod raziskovanja javnega mnenja med volitvami. Za redne rezultate javnega mnenja skrbi politični barometer.

Konflikt med zagovorniki in nasprotniki je prisoten tudi v primeru ekstremističnih in radikalnih strank. Proporcionalni volilni sistem naj bi dovoljeval vstop v parlament tudi manjšim ekstremističnim strankam (nacisti v Nemčiji) ter povzročal nastanek manjših strank. V čisti obliki proporcionalnega sistema kot je v Izraelu, kjer je cela država eno volilna enota, se lahko in se dogaja strankarski ekstremizem in hitro širjenje strank. Vendar pa je z določitvijo volilnega praga, pod katerim stranke ne morejo vstopiti v parlament, ta težava minimizirana, oziroma odstranjena. Primer je Švedska, ki ima pet odstotni volilni prag in v parlamentu pet strank.

Nasprotniki proporcionalnega sistema tudi trdijo, da se bo v primeru proporcionalnega sistema spremenila strankarska moč in način selekcije kandidatov za volilne liste. Trdijo, da znotraj proporcionalnega sistema imena kandidatov za liste določajo stranke in ne volivci ter so lahko le ti tudi negativni ter popolnoma neprimerni. Zagovorniki se branijo, da je celo znotraj večinskega volilnega sistema le malo strank zvestih načelu, kdo izbira kandidate. Nemški in irski sistem na primer dovoljujeta enak ali celo večji vpliv volivca pri izbiri kandidata.

V zvezi s sklepanjem koalicij pa se pojavljajo naslednji argumenti ter protiargumenti.

Nasprotniki trdijo, da proporcionalni sistem povečuje število strank, ki se morajo, če želijo vstopiti v parlament in doseči večino, povezovati v koalicije. To pa povzroča:

- neodločno vlado ter politično togost,
- dolgotrajno oblikovanje koalicij,
- pogoste vladne krize ter redne vladne zamenjave,
- očitne nepoštenosti, ki nastanejo zaradi vladnih koristi in niso v korist volivcem.

Zagovorniki proporcionalnega sistema ga branijo z naslednjimi argumenti:

- Neodločeni rezultati se občasno zgodijo znotraj proporcionalnega sistema, vendar pa je bilo tudi znotraj večinskega sistema osem volitev od zadnjih petindvajsetih v Veliki Britaniji neodločenih. So se pa nekatere koalicije v proporcionalnem sistemu razvile v kar nekaj stabilnih vlad, primer so predvsem Švedska, Nemčija ter Avstrija.
- Poudarjanje zaostankov, kriz in zamenjav v vladi je pretirano. Med leti 1945 in 1975 je imela Velika Britanija več volitev in več zamenjav finančnih ministrov in ministrov

za zunanje zadeve kot velika večina držav, kjer imajo proporcionalni sistem, na primer Belgija, Avstrija, Irska, Švedska in Švica.

- V nekaterih državah, kjer imajo proporcionalni sistem, lahko volivci izrazijo svoje mnenje o predlagani koaliciji (Irska). Koalicije, ki odražajo konsenz, lahko zmanjšajo vlogo prepričljivih politikov. Če želijo volivci zmernega ali sredinskega politika, potem je naloga demokracije, da jim ga ponudi. Vlade, ki si jih volivci želijo, so pogosto zelo stabilne.

Zagovorniki proporcionalnega sistema se pritožujejo, da nasprotniki poudarjajo tiste primere proporcionalnega sistema v praksi, ki predstavljajo najmanjše možne prednosti, ki bi jih proporcionalni sistem prinesel Veliki Britaniji. Večina reformistov priznava, da bi moral britanski proporcionalni sistem obdržati določene lastnosti obstoječega sistema:

- enostavnost,
- močno in stabilno, po možnosti enostrankarsko vlado,
- dobro povezavo med volilnimi enotami in člani parlamenta,
- obvladljivo število manjših strank.

6. PRIMER SLOVENIJE IN VEČINSKEGA VOLILNEGA SISTEMA

Večina avtorjev, ki se ukvarja z vprašanjem, kateri volilni sistem je za Slovenijo primernejši, se strinja, da je bila izbira proporcionalnega volilnega sistema prava. Pa vendar se postavlja vprašanje, kako bi na politično in družbeno strukturo vplival večinski volilni sistem.

Med analitiki prevladuje prepričanje, da bi se Slovenija v primeru večinskega sistema razdelila na dva politična pola: levega in desnega.

Zato je treba podpreti hipotezo, da je za prehod v demokracijo še najmanj primeren čisti večinski sistem, saj bi ustvaril preveč izključujočo situacijo (zero-sum) in dal preveč moči določeni manjšini. Povzročil bi tudi preveč polarizacije v nestabilni in razcepljeni družbi ter zahteval koalicije zmernih s tistimi, ki imajo bolj ekstremne poglede. To pa ne izključuje korigiranja proporcionalnega sistema z nekaterimi elementi v smeri večinskega sistema (Brezovšek 1992: 723).

Čisti večinski sistem bi v Sloveniji spodbujal ravno tisto, česar imamo že tako preveč, to je politično polarizacijo na dva nasprotujoča si bloka, razcep slovenskega političnega prostora, vračanje v preteklost, v kateri je delitev na staro- in mladoslovence, na liberalce in klerikalce, na rdeče in črne, prineslo veliko gorja. Večinski sistem bi ta trenutek prenesel v slovenski politični prostor namesto tekmovalne konkurence prepir o preteklosti in namesto spopada med različnimi koncepti prihodnosti diskvalifikacije političnih nasprotnikov (Ribičič 1992: 757).

Večinski volilni sistem sili volivce, da se opredelijo za levi ali desni politični blok, sredinske stranke pa sili, da se odločijo, ali za priključitev k enemu ali drugemu polu ali pa da razpadejo. To je v Sloveniji toliko bolj izrazito, saj imamo razpad na levo in desno tudi v primeru proporcionalnega volilnega sistema (Gaber 1996: 287).

Vendar pa imamo v primeru proporcionalnega sistema v parlamentu prisotnih tudi nekaj vplivnih manjših in sredinskih strank, ki so prisotne tudi v vladi, kar vi bilo v primeru večinskega volilnega sistema popolnoma nemogoče.

Večina analitikov in tistih, ki se ukvarjajo z vprašanjem, kateri volilni sistem bi bil za Slovenijo najprimernejši, se strinja, da bi bila še potencirana delitev na levo in desno prek volilnega sistema nekaj povsem neprimernega.

Slovenija, ki je že tako razdeljena na dva dela, bi z uvedbo večinskega sistema to le še potencirala ter okrepila. Delitev pa ni prisotna le v parlamentu in med volivci, temveč že skoraj v vseh segmentih družbe, kar se še dodatno krepi z postavljanjem nekaterih vprašanj o polpretekli zgodovini.

V primeru, da bi v Sloveniji izbrali večinski volilni sistem, bi bil torej politični prostor razdeljen na dva pola. Na desni strani bi se tako pričakovano združili v eno stranko SDS, Nsi ter SLS, na levi pa LDS in SD. Po mojem mnenju bi problem nastal v primeru DeSUSa in SNSa, saj bi se ti dve stranki težko priključili enemu izmed obeh polov, težko pa bi sami dosegli zahtevani volilni prag za vstop v parlament, saj ga težko dosežejo že v primeru proporcionalnega volilnega sistema. Tako bi del volivcev ostal brez svojih predstavnikov v parlamentu in to tistih, ki predstavljajo družbene manjšine.

Večinski volilni sistem bi bil za Slovenijo neprimeren tudi iz razloga, ker bi okrepil moč podeželja nad mestom.

V vseh večinskih sistemih gre namreč za prevlado podeželja nad mestom, saj so mesta glede na število volivcev v vseh večinskih sistemih podreprezentirana, kar gre v prid predvsem desno usmerjenim strankam, saj so prebivalci podeželja predvsem njihovo volilno telo.

To velja tudi za Slovenijo saj gre politično gledano pri diskusiji o večinskem volilnem sistemu za poskus podeželja, da si ponovno zagotovi oblast, ki jo je izgubilo s padcem socialističnega samoupravljanja (Lukšič 1999: 478).

Zaključim lahko torej, da bi večinski volilni sistem Sloveniji prinesel več negativnega kot pozitivnega. Še bolj bi potenciral polarizacijo v vseh segmentih družbe, ki že sedaj predstavlja velik problem. Poglobile bi se razlike med mesti in podeželjem, v prid podeželja. Nekatere manjšine in družbene skupine bi izgubile svoje predstavnike v parlamentu in bile s tem še bolj odrinjene na rob, brez kakršnihkoli možnosti vpliva na politiko.

7. ZAKLJUČEK

V diplomski sem opisala vse prednosti in slabosti tako večinskega kot proporcionalnega sistema ter vse njune politične in družbene posledice.

Ugotovila sem, da izbira optimalnega volilnega sistema je vse prej kot lahka in enostavna. Čeprav se mi zdi, da se volilni sistem lažje zamenja v mladih demokracijah, ko še ni tako povezan s politično kulturo in tradicijo. Težavneje je volilni sistem zamenjati v državi z dolgo demokratično tradicijo, kot je to na primer Velika Britanija, ki ima vse prepleteno in prilagojeno z večinskim volilnim sistemom.

Glavna naloga volilnega sistema v demokratičnih družbah je, da se doseže čim višja sorazmernost pri delitvi mandatov, kar pa je navadno zelo težko.

Predvsem se mi zdi pomembno, da pravi volilni sistem izberemo glede na lastnosti vsake posamezne države in ne le zato, ker je le-ta učinkovit v neki drugi državi. Pa vendar lahko glede na razporeditev volilnih sistemov po državah po svetu sklepamo, da na izbiro sistema vpliva tudi volilni sistem sosednjih držav. Ali pa zgolj dejstvo, da navadno sosednje države delijo podobno zgodovinsko ozadje. Na izbiro volilnega sistema lahko vpliva tudi čas nastanka nove države. Tako je večina držav, ki so nastale okrog leta 1990, za volilni sistem izbrala proporcionalni volilni sistem z različnimi elementi večinskega.

Poleg lastnosti samega volilnega sistema moramo biti pozorni tudi na lastnosti in strukturo družbe, saj jih mora sistem poudarjati in ohranjati.

Tako lahko potrdim v uvodu postavljeno hipotezo, da volilni sistem odseva družbeno strukturo, politično kulturo in zgodovinsko ozadje politične skupnosti.

Volilni sistem Slovenije preslika v parlament družbeno strukturo, ujema pa se tudi z zgodovino Slovenije. Tako ima po desetletjih enostrankarske vladavine ponovno v parlamentu več strank, ki predstavljajo različne družbene skupine, kar je imela zgodovinsko gledano že v državi SHS pa vse do konca druge svetovne vojne, ko je oblast prevzela komunistična partija. Problem v Sloveniji predstavlja le politična kultura, ki je še vedno na zelo nizki ravni. Slovenija je tako ob osamosvojitvi po mojem mnenju izbrala primerni volilni sistem, ki ima sicer nekatere pomanjkljivosti, pa vendar je bil v tistem trenutku prava izbira. To potrjuje tudi

dejstvo, da ga kljub trudu v vseh letih niso spremenili, temveč so ga leta 2000 zapisali v ustavo.

Hipoteza velja tudi za Veliko Britanijo, čeprav parlament ni zrcalna slika družbene strukture. V zadnjem času namreč dobivajo tudi manjše stranke, kot so liberalci in škotski nacionalisti, vedno več glasov in s tem večji vpliv.

Angleški politični sistem se je skozi stoletja svojega razvoja spreminjal in prilagajal spremembam, ki so nastajale v civilni in politični družbi, predvsem se je slabila moč kralja, oziroma kraljice, medtem ko je parlament le pridobival na svoji veljavi. Tako lahko rečemo, da odseva tudi zgodovinsko politično ozadje, pa tudi politično kulturo, ki je na zavidljivo visoki ravni.

Almond in Verba v knjigi *Civic culture* trdita, da sta dolga politična kultura in demokratična tradicija povezana tudi s stabilnostjo političnega sistema, za primer pa navajata Veliko Britanijo ter Združene države Amerike (Almond, Verba 1965 : x).

Povzamem lahko, da je izbira primerne volilnega sistema resnično težka, saj je vsaka država unikaten primer političnih razmer, katerim je potrebno prilagoditi volilni sistem.

Po vseh argumentih in podatkih, ki sem jih zbrala, se strinjam z avtorji, ki trdijo, da je proporcionalni volilni sistem z elementi večinskega najprimernejši za Slovenijo in da ima večinski sistem veliko več lastnosti, ki bi negativno vplivale na slovenski politični sistem.

8. LITERATURA IN VIRI

Samostojne publikacije:

- Almond, Gabriel Abraham (1965): *Civic culture*. Boston, Toronto: Little. Brown, cop.
- Almond, Gabriel Abraham (1996): *Comparativ politics today, a world view*. New York: Harper Collins.
- Bizjak, Andrej (2003): *Vpliv volilnih sistemov na sestavo in delovanje parlamentov s poudarkom na delovanju Slovenskega parlamenta*. Diplomsko delo. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
- Božič, Branko (1980): *Oris zgodovine Slovencev*. Ljubljana: Državna založba Slovenije.
- Brandt, Neven (2002): *Politični sistem Velike Britanije*: zbornik. Koper: Visokošolsko središče.
- Coxall, Bill (1998): *Contemporary British politics*. Basingstoke, London: Macmillan press LTD.
- Frane, Adam (1993): *Volitve in politika po slovensko*. Ljubljana: Znanstveno in publicistično središče.
- Gaber, Slavko (1996): *Volilni sistemi: zbornik*. Ljubljana: Krtina.
- Grad, Franc (1992): *Novi volilni sistem z volilno zakonodajo*. Ljubljana: Inštitut za javno upravo pri Pravni fakulteti.
- Grad, Franc (1996): *Novi volilni sistem*. Ljubljana: Uradni list Republike Slovenije.
- Grad, Franc (2004): *Volitve in volilni sistem*. Ljubljana: Uradni list Republike Slovenije.
- Hamon, Francis (1998): *Referendum: primerjalna študija*. Ljubljana: DZS: Državni svet Republike Slovenije: Urad predsednika vlade Republike Slovenije.
- Heywood, Andrew (1997): *Politics*. London: Houndmills Macmillan.
- Jones, Bill (1994): *Political issues in Britain today*. Manchester, New York: Manchester university press.
- Kaučič, Igor in Franc Grad (2003): *Ustavna ureditev Slovenije*. Ljubljana: GV založba.
- Kesselman, Mark in Joel Krieger (1992): *European politics in transition*. Lexington, Massachusetts, Toronto: D.C. Heath and company.
- Lukšič, Igor (2001): *Politični sistem republike Slovenije*. Ljubljana: Znanstveno in publicistično središče.

- Paradižnik, Lucija (2005): *Analiza volilnega sistema v Sloveniji, Franciji in ZR Nemčiji*. Diplomsko delo. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
- Prunk, Janko (1996): *Osamosvojitve Slovenije*. Ljubljana: Založba grad.
- Ribičič, Ciril (2000): *Podoba parlamentarnega desetletja*. Ljubljana: samozaložba.
- Theen, Rolf H. W. (1996): *Comparativ politics. New Yersey*: Prantice Hall.
- Toplak, Jurij (2000): *Volilni sistem in oblikovanje volilnih enot*. Ljubljana: Nova revija.
- Toš, Niko in Vlado Mihelj (2002): *Slovenia between continuity and change 1990–1997: analyses, documents and data*. Berlin: Edition sigma.
- *Ustava Republike Slovenije 1991*. Ljubljana: DZS.
- Vilfan, Sergij (1996): *Pravna zgodovina Slovencev*. Ljubljana: Slovenska matica.

Članki v revijah oziroma zbornikih:

- Balažič, Milan (2002): Evropa zdaj. *Teorija in praksa* 39(4), 559–578.
- Brezovšek, Marjan (1992): Demokracija in izbira volilnega sistema. *Teorija in praksa* 29(7–8), 720–724.
- Bugarič, Bojan (1996): Volilni sistemi in ustavni dualizem. *Teorija in praksa* 33(3), 459–470.
- Bugarič, Bojan (1998): Volitve in volilni sistem. *Teorija in praksa* 35(5), 959–962.
- Fink Hafner, Danica (1992): Ali je z reformo volilnega sistema mogoče preoblikovati strankarsko areno? *Teorija in praksa* 29(7–8), 728–734.
- Grad, Franc (1992): Novi volilni sistem z volilno zakonodajo. *Teorija in praksa* 29(11–12), 1238–1239.
- Grad, Franc (1992): Novosti in dileme novega volilnega sistema. *Teorija in praksa* 29(7–8), 724–728.
- Lukšič, Igor (1999): Večinski volilni sistem kot slaba izbira. *Teorija in praksa* 36(3), 473–480.
- Markič, Boštjan (1992): Politične stranke, volilna kultura, volilni sistem. *Teorija in praksa* 29(7–8), 748–760.
- Ribičič, Ciril (1992): Volilni sistem- med idealnim in realnim. *Teorija in praksa* (7–8), 756–760.
- Ribičič, Ciril (1999): Volilni sistem iz žabje perspektive. *Teorija in praksa* 36(3), 459–471.

Internetni viri:

- Electoral reform society (2005): *The UK general election*. Dostopno na <http://www.electoral-reform.org.uk/downloads/gefinal2005.pdf> (28. avgust 2007).
- Electoral reform society (2007a): *Alternative voting methods*. Dostopno na <http://www.electoral-reform.org.uk/article.php?id=4> (12. avgust 2007).
- Electoral reform society (2007b): *Voting systems*. Dostopno na <http://www.electoral-reform.org.uk/article.php?id=48> (12. avgust 2007).
- Electoral reform society (2007c): *First past the post*. Dostopno na <http://www.electoral-reform.org.uk/article.php?id=54> (12. avgust 2007).
- Electoral reform society (2007d): *STV myths and misunderstandings*. Dostopno na <http://www.electoral-reform.org.uk/article.php?id=52> (12. avgust 2007).
- International institute for democracy and electoral assistance (2005a): *Table of election systems worldwide*. Dostopno na <http://www.idea.int/esd/world.cfm> (3. oktober 2007).
- International institute for democracy and electoral assistance (2005b): *Electoral systems families*. Dostopno na http://www.idea.int/esd/world_pie.cfm (10. oktober 2007).
- International institute for democracy and electoral assistance (2007a): *Glossary*. Dostopno na <http://idea.int/esd/glossary.cfm> (12. oktober 2007).
- International institute for democracy and electoral assistance (2007b): *Electoral systems for national legislatures*. Dostopno na http://idea.int/esd/upload/ESD_Slides.ppt#258,3, Diapozitiv 3 (12. november 2007).
- International institute for democracy and electoral assistance (2007c): *The distribution of electoral systems across national legislatures*. Dostopno na http://idea.int/esd/upload/ESD_Slides.ppt#259,4, Diapozitiv 4 (12. november 2007).
- International institute for democracy and electoral assistance (2007d): *Electoral systems families*. Dostopno na http://idea.int/esd/upload/ESD_Slides.ppt#260,5, Diapozitiv 5 (12. november 2007).
- Parlament Velike Britanije (2007): *Elections*. Dostopno na <http://www.parliament.uk/WORKS/elections.cfm> (29. avgust 2007).
- Poročevalec (2006): *Mnenje državnega sveta o spremembi zakona o volitvah v državni zbor*. Dostopno na <http://www.ds-rs.si/dejavnost/porocevalec/pds06-12.pdf> (5. november 2007).
- Republiška volilna komisija (2004): *Zakonodaja*. Dostopno na http://www.gov.si/rvk/VOLITVE_DZ2004/index.html (17. april 2007).
- RTV Slo (2004a): *Volilni sistemi*. Dostopno na http://www.rtvlo.si/modload.php?&c_mod=static&c_menu=1092120072 (2. marec 2007).

- RTV Slo (2004b): *Proporcionalni volilni sistem*. Dostopno na http://www.rtv slo.si/modload.php?&c_mod=static&c_menu=1091779502 (2. marec 2007).
- RTV Slo (2004c): *Drugi volilni sistemi*. Dostopno na http://www.rtv slo.si/modload.php?&c_mod=static&c_menu=1091779532 (2. marec 2007).
- Wikipedia the free encyclopedia (2007a): *Politics of the united Kingdom*. Dostopno na http://en.wikipedia.org/wiki/Politics_of_the_United_Kingdom (15. junij 2007).
- Wikipedia the free encyclopedia (2007b): Droop quota. Dostopno na http://en.wikipedia.org/wiki/Droop_quota (7. september 2007).
- Wikipedia the free encyclopedia (2007c): *Hare quota*. Dostopno na http://en.wikipedia.org/wiki/Hare_quota (7. september 2007).
- Wikipedia the free encyclopedia (2007d): *d'Hondt method*. Dostopno na http://en.wikipedia.org/wiki/D%27Hondt_method (7. september 2007).
- Wikipedia the free encyclopedia (2007e): *Electoral reform society*. Dostopno na http://en.wikipedia.org/wiki/Electoral_Reform_Society (10. junij 2007).
- Wikipedia prosta enciklopedija (2007a): *Parlamentarna demokracija*. Dostopno na http://sl.wikipedia.org/wiki/Parlamentarna_demokracija (22. maj 2007).
- Wikipedia prosta enciklopedija (2007b): *Državnozborske volitve*. Dostopno na http://sl.wikipedia.org/wiki/Dr%C5%BEavnozborske_volitve_v_Sloveniji_2004 (22. maj 2007).
- Wikipedia prosta enciklopedija (2007c): *Volitve v Sloveniji*. Dostopno na http://sl.wikipedia.org/wiki/Volitve_v_Sloveniji (23. maj 2007).
- Wikipedia prosta enciklopedija (2007d): *Samostojna Slovenija*. Dostopno na http://sl.wikipedia.org/wiki/Osamostojitev_Slovenije#Samostojna_Slovenija (23. maj 2007).
- *Zakon o volitvah v državni zbor* (1992). Ljubljana Uradni list Republike Slovenije 44. Dostopno na http://2.gov.si/Zak_vel.nsf/0/5ba83f87346ea93ac125662b002c943d?OpenDocument (5. december 2007).